

חדש ADAR חדש  
ROŠ CHODEŠ NISAN

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ  
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU



**Marc Chagall: Hudebníci, 1911**

(K článku na str. 14 o výstavě umělcových raných děl ve Vídni.)

## TRYZNA ZA RODINNÝ TÁBOR

Tereziánská iniciativa zve všechny na vzpomínkovou tryznu, která se uskuteční ve čtvrtek **8. března** v 10 hodin v Pinkasově synagoze. Toto datum se tragicky zapsalo do paměti českých Židů jako den, kdy byl v roce 1944 vyvražděn rodinný tábor v Osvětimi–Březince.

## DEN HOLOCAUSTU V SENÁTU

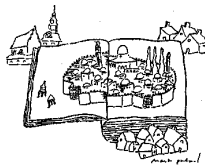
Od roku 2004 je u nás 27. leden významným *Dnem památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti*. Stejně jako v loňském roce i letos pořádala Federace židovských obcí v ČR, tentokrát ve spolupráci s Nadačním fondem obětí holocaustu a s dalšími organizacemi zastupujícími ty, kteří přežili holocaust a bývalé politické vězně, slavnostní setkání v Senátu Parlamentu ČR. Uskutečnilo se 26. ledna.

Kromě úvodních slov předsedy Senátu Přemysla Sobotky (který převzal záštitu nad setkáním) vyslechli hosté projev premiéra Mirka Topolánka a Christopa Heubnera, předsedy Mezinárodního osvětimského výboru. Jarmila Balážová, publicistka, žena ze třetí generace moravských Romů, kteří byli vyvražďeni během 2. světové války, ve svém projevu zasvěceně shrnula historická fakta související s touto genocidou. *Tragédie spojená s holocaustem stále zanechává své stopy, a ani třetí generace, byť je ve vyrovnávání se s touto stinnou kapitolou dějin nejdál, těchto stop není zbavena*, řekla na závěr.

Nesmírně působivý a osobní projev Eriky Bezdíčkové, bývalé vězeňkyně koncentračního tábora Osvětim, citlivě refletoval osud Židů za protektorátu: osudy lidí, kteří byli jako děti odvečeni do koncentračních táborů, přišli o rodiče, příbuzné, o právo na vzdělání, o právo na uznání. Po válce se cítili často velmi osaměle a vyhořele. [...] *naše psychika, naše duše, jsou trvale poznamenány. Kdo se jednou díval na dýmající komíny Osvětimi, ten je trvale nese v sobě*. Na trýznivou otázku o spravedlnosti či nespravedlnosti související s osudem a životem, s minulostí a budoucností, jichž jsme součástí, pravděpodobně nelze najít odpověď. Snad ve víře a v naději.

*Se svojí minulostí žiji neustále a vím, že vnímám a cítím jinak než ti, které Osvětim nepotkala. A neustále si kladu otázku, zda se lidstvo z těchto hrůz poučilo. Mnohdy se obávám, že nikoli, zakončila svůj projev Erika Bezdíčková. Život nás zkouší v každém prožitém dni. Neustále zakoušíme nová poznání, nová vnímání času, prostoru, naše identita je otlášána, někdy se choulí v koutku, aby zase jindy volně a svobodně dýchala. Přijetí*

## AKTUALITY



kulturních rozdílů nevyžaduje zřícení se věrnosti pravdě, tvrdí kanadský filosof Charles Taylor. Pochopit zájmy a požadavky lidí na uznání vyžaduje trpělivé rozpoznávání a rozkrývání symbolů a obrazů, které překrucují skutečnost „druhého“. Nejsme však zcela bezmocní. Jak řekl filosof Karl Popper: *Můžeme interpretovat dějiny mocenské politiky z hlediska našeho boje za otevřenou společnost, za vládu rozumu, za spravedlnost, svobodu, rovnost a kontrolu mezinárodního zločinu.* ALENA ORTENOVÁ

## PRO ZÁCHRANU PAMÁTEK

Federace ŽO v ČR a Židovská obec v Praze budou v roce 2007 společně realizovat projekt, který by měl výrazně přispět k urychlení záchrany a rekonstrukce židovských památek na území České republiky. Projekt má dva cíle: Prvním je sběr dat. U památek, které jsou ve vlastnictví FŽO a ŽOP, bude sjednocena a doplněna databáze tak, aby z ní bylo kdykoliv možné získat údaje o vlastnictví, druhu, významu, poloze v rámci ČR, technickém stavu a současném využití každé evidované památky. U všech objektů bude po dokončení mapování možné rychle zjistit historicko památkové údaje, technicko stavební údaje (velikost, materiály, stav, ohroženost, poruchy, dokumentace, stavební a restaurátorské záměry, vydaná povolení atp.), ekonomické údaje (prostředky vynaložené na obnovu, prostředky potřebné pro dosažení jednotlivých etap obnovy, náklady na údržbu, provoz, tvorbu fondu oprav, možnosti spolufinancování).

Druhá část projektu zahrnuje zjištění možností, jak lze konkrétní památky zařadit do některého ze sdružených projektů, vyhodnocení jejich turistického potenciálu a perspektivy zapojení vybraných památek do turistických sítí. Smyslem společného záměru, který bude realizovat akciová společnost Matana, je vytvořit všechny předpoklady pro získání finančních prostředků

pro obnovu fondu židovských památek z prostředků EU i z jiných zdrojů v rámci celostátních i regionálních grantových programů. red.

## HUMANITÁRNÍ POMOC PRO IZRAEL

Od poloviny srpna do konce roku 2006 trvala peněžní sbírka ve prospěch humanitární pomoci Izraeli. Byla vypsaná jako reakce na vojenský konflikt mezi Izraelem a teroristickým hnutím Hizballáh, které z libanonského území odpalovalo rakety na civilní cíle v severní části Svaté země. Sbírkou iniciovaly a organizovaly dvě členky Židovské obce Praha, paní Veronika Miletinová a Eva Neumannová, jejichmi úředními garanty byli předseda ŽOP a předseda FŽO v ČR. Celkem se na účtu sbírky k 31. 12. 2006 sešlo 901 649 Kč. Z toho bylo přes půl milionu Kč použito na cestu, ubytování, stravu a program skupiny 33 dětí ve věku 14 až 17 let z osad Kirjat Bialik a Kirjat Mockin v Praze (o pobytu dětí viz Rch 10/06). Kromě veřejné sbírky byly výdaje na jejich pobyt hrazeny z dalších zdrojů – z podpory organizací i jedinců (El Al, Lauderovy školy, Židovské muzeum v Praze, Zoo Praha, Paroplavba, manželé Kalvachovi a mnozí další). Počítá se s tím, že peníze, které se nevyužily v Praze (399 134 Kč), budou darovány organizaci Bizur v Kirjat Šmona. Ta je upotřebí na opravu zdevastovaných škol, poškozené za války. Všem, kdo přispěli, patří uznání a dík. red.

### Z OBSAHU:

- Konference v Praze 3**
- Sidra na tento měsíc 4–5**
- Je to můj osobní dluh**
- rozhovor se socioložkou**
- Elenou Jaroševskou 6–7**
- O studiu hebraistiky a judaistiky**
- v Praze 8–9**
- Enzo Traverso:**
- Osvětim a modernost 10–11**
- A. B. Jehošua: Adam 12**
- Amir Or: Tři básně 13**
- Chagalovo rané dílo ve Vídni 14**
- Arnošt Goldflam:**
- Purimová vzpomínka 15**
- Malé slovenské škandály 16**
- O knize Trhlina v dějinách 17**
- Z českého tisku 18**
- Izrael: Po korejsku na Írán 19**
- Kalendárium 20**
- Kulturní pořady 21**
- Zprávy z obcí 23**
- Zprávy ze světa 24**

Od návštěvy vrcholných představitelů Evropského židovského kongresu (viz Rch 1/2007) neuplynulo ani pár dnů a již se ohlásila delegace další, tentokrát daleko početnější. Den před slavnostním shromážděním ke Dni obětí holocaustu, který pořádala Federace židovských obcí a Nadační fond obětem holocaustu v Rytířském sále Valdštejnského paláce (viz zpráva na str. 2), se ohlásila Konference prezidentů nejvýznamnějších amerických židovských organizací (Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations). Svou návštěvu naplánovala na samý začátek února, od prvního do pátého.

Poněkud překvapivý termín, který zamotal hlavu mnoha organizátorům na americké, izraelské, ale hlavně na české straně, měl nakonec prozaické vysvětlení. Každoroční poznávací mise této významné organizace byla tentokrát naplánována do jedné z moderních arabských zemí Středního východu. Tento záměr s jasně politickým a symbolickým podtextem však nevyšel. A tak bylo na poslední chvíli na mezinárodní konferenci v Herzlii (ze které se pomalu stává jakýsi izraelský Davos s jeho Ekonomickým fórem) rozhodnuto – pojedje se do Prahy.

### **TŘIKRÁT ŠABAT**

Konference prezidentů je prestižním a významným uskupením. Vznikla před padesáti lety a jejími členy je více než padesát celostátních amerických židovských institucí, od kulturních, charitativních, ženských, politických až po rabínské, ortodoxní i rekonstrukcionistické. Jde vlastně o zastřešující organizaci, která se snaží vytvořit prostor pro různorodá sdružení tak, aby – jak sama říká – americké Židovstvo dokázalo mluvit jedním hlasem. To je jistě nelehký úkol. Jak koordinovat názory padesáti prezidentů, navíc židovských? Tuhle roli zvládá již více než dvacet let s nesmírnou elegancí, ale i s nespornou autoritou tajemník, respektive výkonný viceprezident konference Malcolm Hoenlein. Je namístě podotknout, že jeho jméno vyvolává někdy údiv a někdy úsměv jen u nás.

A kdože je prezidentem prezidentů? Dlouhá léta jím byl nám dobře známý Ronald Lauder. Toho však nyní vystřídal Harold Tanner, který stál až donedávna po dvě volební období v čele American Jewish Committee, Amerického židovského výboru, dlouholetého partnera FŽO. Harold Tanner, významný bankéř a předseda správní rady Cornellovy univerzity, vždy projevoval velký zájem o dění v České re-

publice, jako ostatně všichni jeho kolegové z AJC, v Praze byl však naposledy před šestnácti lety. I pro něj byl proto pobyt u nás – jak se nakonec svěřil – zážitkem zcela nevšedním.

Čtyřicet devět prezidentů (včetně manželek a manželů) si vyžaduje prezidentské zacházení. Organizátorům – Federaci židovských obcí, Židovské obci v Praze, Židovskému muzeu v Praze, ale i Čedoku – se nakonec podařilo nemožné. Ihned po příletu se delegace odebrala do budovy Lauderových škol, a to ještě v přítomnosti Ronalda Laudera, který se účastnil jen

## **KONFERENCE V PRAZE**

*Do města přijelo čtyřicet devět prezidentů*

úvodu prvního dne programu. Poté přijal celou skupinu primátor Pavel Bém, který zajistil i následnou prohlídku Staroměstské radnice. Při večerní recepci mohli hosté diskutovat nejen s představiteli české židovské komunity, ale také přivítat předsedu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Miloslava Vlčka.

Druhý den zahájila neméně náročný program tříhodinová prohlídka Židovského muzea v Praze a všech jeho expozic. Ještě téhož dopoledne pak přijal skupinu předseda Senátu Parlamentu ČR Přemysl Sobotka, opět v Rytířském (resp. Velkém) sále Valdštejnského paláce. Odsud se delegace odebrala do rezidence amerického velvyslance Richarda Grabera, kde byl přichystán pracovní oběd. Tady byly diskutovány mnohé aktuální otázky, týkající se nejen americko-českých vztahů. Užší delegace se pak odebrala do sídla Poslanecké sněmovny, kde ji přijal premiér Mirek Topolánek. Jeho naprostá přímost, otevřenost a nesmírně vstřícný přístup mnohé účastníky okouzly. Takové setkání zatím nezažili u žádného evropského politika, a jak podotkli někteří z nich, snad ani u amerického.

Setkání s premiérem bylo načasováno tak, aby se stihly šabatové bohoslužby. Někteří ten večer zasvětili šabat dokonce třikrát – nejdříve ve Staronové synagoze podle ortodoxního ritu, pak na Židovské radnici společně s kongregací Masorti, a nakonec ve Španělské synagoze při kabalat šabat s Bejt Praha. Tím však večer zdaleka nekončil. Po šabatové večeři byli na velmi zajímavou diskusi pozváni představitelé dalších židovských institucí, pů-

sobících v Česku, Terezínské iniciativy, Nadačního fondu obětem holocaustu, Unie židovské mládeže, Masorti a Bejt Simcha. Bylo až obdivuhodné, s jakým zájmem a s jakou energií se všichni zajímali o dění u nás, přitom bylo třeba vzít v potaz doznívající vyčerpání z cesty a z časového posunu, ale také z celodenního programu. A to byli mnozí ve věku, kdy si jiní již užívají zasloužilý odpočinek. Inu, prezidenti.

### **PERSPEKTIVY**

Neodpočinuli si ani o šabat. Po bohoslužbách se vydali na pěší túru obdivovat krásy Prahy. Pořadali se dokonce i do Národního muzea. A večer je čekal slavnostní koncert ve Španělské synagoze. Tedy vlastně relaxace ve srovnání s programem nedělním. Ten začal časně ráno návštěvou hřbitova ve Fibichově ulici na Žižkově a modlitbou u hrobu rabiho Landaua. Následovala návštěva místa deportací u bývalé budovy Pražských veletřů v Holešovicích a cesta do Terezi-  
na. Malá pevnost i bývalé ghetto zanechaly v mnohých velmi hluboký dojem, většina prezidentů již navštívila mnohá místa utrpení, fenomén terezínské kultury byl však pro ně zcela novým objevem.

Z Terezi-  
na. Malá pevnost i bývalé ghetto zanechaly v mnohých velmi hluboký dojem, většina prezidentů již navštívila mnohá místa utrpení, fenomén terezínské kultury byl však pro ně zcela novým objevem.

Z Terezi-  
na. Malá pevnost i bývalé ghetto zanechaly v mnohých velmi hluboký dojem, většina prezidentů již navštívila mnohá místa utrpení, fenomén terezínské kultury byl však pro ně zcela novým objevem.

I pondělní dopoledne se neslo ve znamení akademických rozhovorů. Narychlo přijali pozvání do Prahy významný britský novinář a spisovatel Douglas Murray, výkonný prezident slovenského Ústředního svazu ŽNO František Alexander, ředitel Nadace Ronalda Laudera György Bán  
(pokračování na str. 17)



**VAJAKHEL 2M 35,1 – 38,20**

Je náboženství síla, která pro svět představuje dobro, nebo zlo? Ve jménu náboženství se součástí světové civilizace a kultury sice staly jedinečné hodnoty: „Nezabiješ“ či „Miluj bližního svého jako sebe sama“, „Budeš svatý“, ale současně jménem náboženství přinášeli fanatičtí křižáci, zuřiví Almohadé zkázu nesčetným nevinným obětem a dnes dělají totéž vražední fundamentalisté džihádu. Je Bůh dobrý, nebo je Bůh Satan?

Domnívám se, že složitý textový problém, který je obsažen v pěti biblických oddílech, jež čteme tento měsíc, zmíněnou otázku osvětlí.

Jedná se o pět biblických oddílů, které se zabývají vrcholnou náboženskou institucí Izraele: svatostánek či *miškan*, předchůdce a model svatého Chrámu a synagogy, řízený kněžskou třídou židovského náboženského establishmentu. Ačkoli se těchto pět oddílů věnuje převážně svatostánku a jeho vybavení, kněžím a jejich zvláštnímu úboru, což je pojednáno až do nejmenších detailů, uprostřed textu se nalézá zdánlivě nelogické odbočení od tématu: příkaz dodržovat šabat, živý popis tragického hříchu se zlatým teletem a pak znovu varovná výzva k dodržování šabatu.

Grafické znázornění těchto oddílů zdůrazní, jak spletitý se textový vývoj zdá: oddíly *Teruma* a *Tecave* se zabývají svatostánkem a kněžskými, oddíl *Ki Tisa* začíná příkazem dodržovat šabat a pokračuje záznamem události se zlatým teletem a toho, co po ní následovalo, oddíl *Vajakhel* začíná opět připomínkou, abychom dodržovali šabat, ale poté se podstatná část sider *Vajakhel* a *Pekudej* vrací k detailům svatostánku a kněžstva. Svatostánek, šabat, zlaté tele, šabat, svatostánek – jak lze vysvětlit toto zvláštní propojení biblického textu? Nemusím snad ani připomínat, že Bible probrala detaily šabatových zákonů již dříve, jak ve spojitosti s manou, která o šabatu nepadala a nesbírala se, tak jako čtvrté přikázání Desatera. Proč opakovat příkazy vztahující se k šabatu na tomto místě, kde doslova obklopují trauma se zlatým teletem a přerušují nařízení o svatostánku?

Lord Acton učil, že moc korumpuje absolutně. Dodal bych, že náboženská moc může nejen korumpovat, ale i ničit! Bible nešetří příkazy, abychom se vyhýbali, a dokonce vykořenili modlářství – nejen jako falešnou

## SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

ideologii, ale též pro jeho nemorální a zvrácené zvyky (připomeňme jen dionýsovské sexuální orgie či kult Molocha, vyžadující dětské oběti). Vražední a ne-



Mark Podwal: Šabatový stůl, 2003.

morální skutky, jejichž cílem je šířit „náboženskou doktrínu“, jsou nejhorším druhem zla, neboť náboženští zelóti převracejí Boží příkazy v dábelický démonismus a Boha mění v Satana.

Bible velmi dobře chápe, jak lze náboženství proměnit a pokřivit ve zlo. Poté, co představí Boží slova o etickém chování a morálce, což je pravý obsah našeho náboženství (oddíly *Jitro* a *Mišpatim*), přichází Bible se svým pověšením: „Ať mi (synové Jisraelští) udělají svatyni, abych bydlel mezi nimi.“ Následují příkazy týkající se stavby svatyně a jejího vybavení, poté příkazy o zasvěcení kněžží a o jejich oděvech a vzápětí příkaz: „...jen zachová-

vejte (přítom) šabaty mé...“ Důvod je jednoduchý: svatyně, rituální aspekt judaismu, je prostředek, nikoli cíl. Účel svatyně je ten, aby Hospodin mohl pobývat mezi Izraelity, aby biblické pojetí Boží vůle proniklo k jejich nehlubšímu nitru. A jelikož šabat je definován jako den věnovaný „Hospodinu, Bohu tvému“ (2M 20,10), definici božství, jež musí Izraelce naplnit a inspirovat, je nutno hledat v rámci biblických myšlenek vyjadřujících význam šabatu: židovské chápání Boha je neoddělitelně spjata s biblickým vnímáním šabatu.

V *Exodu* (kapitola 20) Bible učí, že šabat byl posvěcen při stvoření světa; v knize *Páté* (kapitola 5) je šabat nazván svědectvím zázračného osvobození Židů z Egypta. Proto je Bůh judaismu Bohem života, který stvořil každou lidskou bytost a dbá o každou lidskou bytost; z toho logicky plyne, že je jediný stvořitel, který nedovoluje, aby jedna bytost jakkoli ovládala druhou. Univerzální rodičovství Boha zaručuje též univerzální postavení sourozenectví a svobodu každému z jeho dětí.

Takže nestačí jen věřit v Boha nebo ho uctívat, abychom byli považováni za dobré a morální lidi. Nejprve je třeba vyjádřit definici Boha, v němž věříme. Po prvním popisu svatyně přichází příkaz dodržovat šabat, čímž je zdůrazněna povaha Boha, v němž věříme, Boha-rodiče, který vytváří univerzální život a dbá na absolutní svobodu a nedotknutelnost všech svých dětí. Když člověk zamění tohoto Boha za modlářské zlaté tele, symbol materialismu (zlato), fyzické moci, bohatství (olej) a útlaku (tele), následuje náboženství korupce a zkázy, zaměňuje Boha za démona. Po incidentu se zlatým teletem žádá Mojžíš Boha, aby vysvětlil svou podstatu, tak aby ji lidé pochopili. Hospodin odpovídá, že je Bůh lásky a milosrdenství, shovívavosti a pravdy, což jsou vlastnosti zcela opačné ke kultu zlatého telete, opájejícímu se mocí. Po tragédii s teletem tedy slyšíme znovu o významu šabatu, „svatyni v čase“, a nikoli o budově ze zlata určené k modlitbě a studiu. Teprve po zmínce o šabatu se text vrací k fyzickému svatostánku, který je ovšem chápán pouze jako prostředek na cestě k Bohu, kterého symbolizuje šabat.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina  
vybrala a přeložila am.)

**AM JISRAEL**

V období mezi dny, kdy se slaví Purim a Pesach, se budeme zabývat základním tématem židovství – pojmem *am Jisrael*, národ Izraele. Purim slavíme a připomínáme proto, že jsme se zachránili před vyhlazením a šoa, které plánoval Haman, Pesach připomíná vysvobození z otroctví a vznik nového národa, který předtím neexistoval jako národ, nýbrž coby „velká rodina“.

Židovství není jen „náboženství“ nebo duchovní systém, který by si každý mohl vybrat jako svůj životní způsob. *Am Jisrael* se nikdy nepokoušel misionářsky „požidovštovat“ ostatní národy nebo jednotlivce; naopak – zájemce o konverzi se vždy ze všeho nejdříve snažíme přemluvit, aby se radoval z dílu, který mu Bůh přidělil, a aby od konverze upustil. Konverze, *gijur*, není přijetím nového vyznání, nýbrž – připojením se k izraelskému národu se vším, co z toho vyplývá.

Tento princip je základem pro pochopení židovství jako duchovního systému, který se vztahuje k tělu i duši – ke genetickému náboji potomků Avrahama, Jicchaka a Ja'akova i k jejich duchovnímu odkazu. Nemá význam, aby člověk plnil *micvot* a nebyl přitom skutečnou součástí židovského národa. Nemá žádný význam ani smysl, aby člověk, který není Židem, dodržoval šabat, přikládal třilin nebo oblékal talit. Naopak – je to zakázáno! Intimní vztah mezi Izraelem a Bohem musí být uchován v partikulárním, přestože podstata božského je poselství univerzální. Je tu určitá dualita, která nutně zůstává – vztah k *am Jisrael* a vztah k celému světu.

Po většinu dní své dosavadní existence byl *am Jisrael* pronásledován a v ohrožení života. Národy světa, které ho střídavě ovládaly a pokoušely se ho vyhladit, nepřijaly jeho jedinečnost, a on se izoloval a distancoval od svého okolí, staraje se jen o vlastní přežití, cítil se jako pronásledovaný představitel Boha na této zemi. V posledních dvou stolecích začal proces přijetí Izraele mezi ostatní národy světa jako rovnoprávného národa. Pro německé Židy, kteří byli nejvíce integrováni do evropské kultury, byl novodobý antisemitismus v podobě „sociálního darwinismu“ fackou do tváře všem jejich pokusům o integraci; nemluvě o šoa, která definitivně utnula židovskou přítomnost v Evropě. Do dnešních dnů je židovskému národu vyhrožováno vyhlazením a dochází ke zlým antisemitickým projevům. Jsou to činy, které prohlubují osamělost *am Jisrael* v lidské společnosti.

*Am Jisrael* má svou roli a své duchovní poselství; nedbalost v uchování specificky židovského života, která způsobuje asimilaci Židů mezi ostatní národy, způsobuje, že toto židovské poselství ztrácíme. K naší litosti je někdy právě nenávisť tím, co nám naši esenci připomíná. Kéž by přišly dny míru, ve kterém by všechny národy, a Izrael mezi nimi, měly možnost vyjádřit svou jedinečnost a bez války a nepřátelství se navzájem přimnout.

**RAV MENACHEM KALCHHEIM**  
(Z hebrejštiny přeložil Viktor Cháb)

## BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – březen 2007

### Staronová synagoga

3. 3.	sobota	<b>TECAVE</b> 2M 27,20-30,10; 5M 25,17-19 hf: 1S 15,2-34 <b>šabat Zachor</b> mincha konec šabatu	17.00 hodin 18.34 hodin
4. 3.	neděle	<b>čtení Megilat Ester</b> <b>PURIM</b> šachrit a Megilat Ester	18.30 hodin 8.00 hodin
5. 3.	pondělí	<b>ŠUSAN PURIM</b> začátek šabatu	17.38 hodin
9. 3.	pátek	<b>KI TISA</b> 2M 30,11-34,35; 4M 19,1-22 hf: Ez 36,16-38 <b>šabat Para</b> mincha konec šabatu	17.15 hodin 18.45 hodin
10. 3.	sobota	začátek šabatu <b>VAJAKHEL-PEKUDEJ</b> 2M 35,1-40,38; 2M 12,1-20 hf: Ez 45,16-46,18 <b>šabat Hachodeš</b> mincha konec šabatu	17.49 hodin 17.30 hodin 18.57 hodin
16. 3.	pátek	<b>Roš chodeš nisan</b> začátek šabatu	18.00 hodin
17. 3.	sobota	<b>VAJIKRA</b> 3M 1,1-5,26 hf: Iz 43,21-44,23 mincha konec šabatu	17.40 hodin 19.08 hodin
20. 3.	úterý	začátek šabatu	19.12 hodin
23. 3.	pátek	<b>CAV</b> 3M 6,1-8,36 hf: Mal 3,4-24 <b>šabat Hagadol</b> mincha konec šabatu	19.00 hodin 20.20 hodin
24. 3.	sobota		
30. 3.	pátek		
31. 3.	sobota		

### Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin, mincha (odpolední modlitba) ve 14 hodin, maariv (večerní modlitba) 19.30 hodin.*

*V neděli 4. března v 11 hodin opakování Megilat Ester pro ženy.*

### Jeruzalémská synagoga

*V sobotu a o svátcích ranní bohoslužba v 9 hodin.*

*Maariv se čtením Megilat Ester se koná 3. března v 18.30 hodin.*

### Španělská synagoga (Bejt Praha)

*3. března v 19.00 hodin Purim, se čtením Megilat Ester, maskami, sladkostmi, ovocem a vínem.. Každý pátek Kabalat šabat v 18.00 hodin.*

### Pinkasova synagoga

*Čtení Megilat Ester (rabi Dushinsky) 3. března v 19.00 hodin.*

*Terezínská iniciativa pořádá ve čtvrtek 8. března v 10.00 hodin vzpomínkovou tryznu na památku vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince.*

### Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

*Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.*

*V pátek 2. března od 18 hodin Kabalat šabat s rabínem Andrew Goldsteinem a mládežnickou skupinou z londýnské Northwood and Pinner Liberal Synagogue.*

*V pátek 30. a v sobotu 31. března se v Bejt Simcha bohoslužby nekonají.*

### Reformní minjan (ŽOP, 3. patro, Maiselova 18, Praha 1)

*V pátek 30. 3. od 18 hodin Kabalat šabat a následný Oneg šabat. V sobotu 31. 3. od 10 hodin šachrit se čtením z Tóry, od 12.30 hodin společné studium týdenního oddílu Tóry. Bohoslužby vede rabín Tomáš Kučera.*

### Masorti Česká republika

*Kabalat šabat pod vedením rabína Hoffberga, každý pátek v 18.00 hodin ve 2. patře Židovské radnice.*

# JE TO MŮJ OSOBNÍ DLUH

Rozhovor se socioložkou Elenou Jaroševskou

*Mgr. ELENA JAROŠEVSKÁ, CSc. se narodila roku 1970 v běloruském Grodnu. V rodném městě vystudovala konzervatoř (obor teorie hudby) a sociologii na Filosoficko-ekonomické fakultě Běloruské státní univerzity, kde pracovala několik let jako aspirantka pro teorii a dějiny sociologie. Po příjezdu do České republiky (1996) se živila nejprve jako učitelka v liberecké hudební škole, od roku 2000 působí jako vedoucí redaktorka ruské redakce Rádia Praha, zahraničního vysílání Českého rozhlasu. Letos v lednu zvítězila ve výběrovém řízení na vedoucí Domova seniorů Hagiboru.*

## Paní Jaroševská, co vás přimělo emigrovat do Česka?

V červnu 1995 jsem skončila studium na univerzitě a dostala jsem nabídku na postgraduální studium. Současně jsem ale musela řešit, co s dětmi – obě dcery měly zdravotní problémy způsobené zřejmě tím, že se narodily v oblasti ovlivněné Černobylem. Když to vybuchlo, bylo mi šestnáct, a ačkoli jsem neměla žádnou konkrétní nemoc, nebyla jsem úplně nejzdravější, měla jsem sníženou imunitu. Holky byly slaboučké a často nemocné, každou chvíli měly komplikované, špatně léčitelné zápalky plic. Nakonec to vypadalo tak, že lékaři řekli, že starší dcery hrozí tuberkulóza a že by bylo lepší ze země odjet. Přemýšleli jsme kam, a protože tu manžel měl známé i možnost práce v orchestru divadla F. X. Šaldy v Liberci, odjel sem. Udělal konkurz, a když jsem dopsala dizertaci a udělala přijímací zkoušky na aspiranturu, vyrazily jsme s dcerami za ním.

## Jaké to bylo?

Moc nám to pomohlo, mně i dětem. Já jsem tu dokončovala postgraduální studia (do Běloruska jsem jezdila na zkoušky) a měla jsem k dispozici spoustu literatury jak ruské, tak i cizojazyčné, která byla u nás nedostupná. Možná bych ji našla v Moskvě, ale to je z Grodna přece jen daleko. Navíc jsem se naučila česky, a mohla jsem tedy studovat i řadu knih, které nebyly přeložené do ruštiny, ale do češtiny ano. Složila jsem závěrečné zkoušky a odjela navzdory do Čech. Děti začaly chodit do školy, zdravotní problémy skončily a my se rozhodli, že tu zůstaneme.

## Studovala jste sociologii. Jaké bylo vaše téma?

Diplomovou práci jsem psala o Maxi Weberovi a o sociologii práce. Zabývala jsem

se otázkou, jak se ve skupině lidí formuje vztah k práci, jestli lidé pracují jen pro peníze, nebo si od toho slibují něco víc – prestiž, moc, výhody. Zda to je otázka seberealizace, nebo, jak tvrdí Max Weber, výsledek protestantské etiky jako svodu etických pravidel, ať už podmíněných náboženstvím nebo něčím jiným.

Zabývala jsem se taky Weberovým racionálním vnímáním světa, z něhož vzniklo téma mé dizertační práce. Tehdy po pádu



Elena Jaroševská. Foto Karel Cudlín.

komunismu se začínalo ve velkém podnikat a byla tu velmi důležitá otázka sociokulturních vlivů ve vztahu k práci a podnikání.

## K čemu jste došla? Použijete svá zjištění i při práci v Hagiboru?

Tak třeba jsem se ujistila, co možná nikoho nepřekvapí z hlediska selského rozumu: že nic není černobílé. „Sověťští“ lidé si vlastně velmi často vybírali povolání podle jiných měřítek, než byla ekonomická kritéria – tedy výše platu či možnost následujícího uplatnění na trhu práce, který v podstatě neexistoval. Volili povolání, která dávala možnost seberealizace anebo měla v očích určité skupiny lidí prestiž. Je tedy důležité pamatovat na to, že peníze nejsou jediným a určujícím faktorem, který naše chování v práci a náš vztah k práci ovlivňuje. Právě toto je zjištění, na které se budu snažit v Hagiboru pamatovat. Doufám, že slogany, které jsou často používané spíše jako krásná slova – motivace, per-

sonální přístup k zaměstnanci, duševní pohoda na pracovišti, pocit sounáležitosti atd. –, se na Hagiboru uskuteční.

## Absolvovala jste konzervatoř. Existuje vztah mezi hudbou a sociologií?

Existuje velmi zajímavá vazba mezi hudbou – a teď mluvím o všech typech hudby, i když mně je nejbližší ta klasická – a mezi kulturou a společností. Obyčejné písničky, které dnes posloucháme, vypovídají hodně o tom, jaká je společnost, a když tomu člověk rozumí, dokáže stanovit její diagnózu. A dokonce říct, co ji čeká. Vztah mezi hudbou a sociologií jistě existuje. Už Max Weber viděl sociologii jako vědu o kultuře, nezajímaly ho ekonomické prvky společnosti, ale prvky kulturní. Říká se, že založil sociologii hudby, což je disciplína, která zatím není příliš rozpracovaná. Tuto disciplínu rozvíjel i další významný sociolog Theodor Adorno, autor knihy *Filosofie nové hudby*, kde se dotýká i takových problémů, jako je autorita, totalitářské režimy.

## Když se řekne u nás Bělorusko, každý si představí represe, nesvobodu, Lukašenka. Je to srovnatelné se sovětskými časy?

Já měla štěstí v tom, že když jsem dospívala, přišlo období perestrojky. Měla jsem možnost dozvědět se spoustu věcí, ale současně to nebyl takový šok jako třeba pro mou matku. Na počátku devadesátých let jsem začala studovat na vysoké škole, což bylo krátké, šťastné a svobodné období – neexistovala cenzura a vyšla spousta sociologických knih. Dnes mám pocit, že lidé rezignovali, že to je asi podobná situace jako vaše normalizace v sedmdesátých letech. Bělorusové odcházejí do vnitřní emigrace, starají se, jak přežít. Když neprotestujete, režim vás nechá na pokoji, jako to bylo tady.

## Udržujete kontakty s rodiči, s přáteli? Je pro ně nebezpečné, že mají dceru na „Západě“?

Ne, to není nebezpečné. Cestovat se může, pokud dostanete vízum. A pokud máte v pase razítko povolující odjezd. Když se politicky angažujete, je dost pravděpodobné, že ho nedostanete. Jestliže nevyjadřujete hlasitě své názory, nic strašného se vám neděje. Když ale třeba studenti protestovali, vyloučili je ze školy. Česká republika je v tomto ohledu k Bělorusům vstřícná – nabídla jim roční stáž, zřejmě s možností zůstat. Většina lidí v Bělorusku ovšem neprotestuje, myslím, že mnozí jsou dokonce spokojeni, hlavně venkované, kteří chtějí mít své jistoty. Mluvila jsem i s lidmi blízkými opozici, všichni byli velmi skeptičtí.



### **Kam vysílá Český rozhlas v ruštině? Mluvíte o politických tématech?**

Vysíláme do Běloruska, na Ukrajinu, do celého bývalého Sovětského svazu. Je to půlhodinové vysílání, zprávy z České republiky, pak následuje rozbor tří čtyř hlavních událostí a potom máme vždycky téma, teď nám třeba Ondřej Suchý vypráví o „svém Rusku“ – jaký je jeho vztah k Rusku, jak je vnímal v mládí atd. Naším posláním ovšem je informovat pouze o České republice, nemluvíme o politice zemí, do kterých vysíláme.

### **Zvete si třeba i lidi z Běloruska, kteří s Lukašenkovým režimem nesouhlasí?**

Pokud je v Praze někdo z běloruské opozice, vždycky se snažíme s ním natočit rozhovor. Například už několikrát jsme poskytli ve vysílání prostor pro prezidentského kandidáta, vůdce běloruské opozice Alexandra Milinkieviče. Mezi našimi hosty byl třeba Stanislav Šuškevič, předseda parlamentu před Lukašenkem. Nebo jsme natáčeli rozhovory s rockovými muzikanty, kteří přijeli do České republiky na festival. Zrovna rocková hudba je dnes v Bělorusku v nemilosti oficiálních orgánů. Ale nemůžeme si dovolit pozvat někoho přímo z Běloruska. Proto využíváme toho, že zajímavé lidi z Běloruska do Prahy zve často stanice Rádio Svoboda/Svobodná Evropa anebo české nevládní a vládní organizace.

### **Jaká je vaše osobní zkušenost s životem tady? Nebrali vás někteří lidé jako „Rusku“?**

Asi jsem měla štěstí, žádné traumatizující zážitky nemám. Jediné, co bylo nepříjemné, je vyesdávání na chodbě cizinecké policie, předkládání různých dokladů, vykazování příjmu, překonávání pocitu, že se na vás dívají jako na nepřítele. Já už jsem dostala české občanství, ale vím, že tutéž zkušenost prožívají další lidé. Je to asi nezbytné, jiný mechanismus zatím nikdo nevymyslel. Asi je to tak všude. Ještě horší je samozřejmě pobyt v azylových táborech. Seznamuji se s různými lidmi, kteří dostali status uprchlíka – ten zde mimochodem dostává velmi málo lidí a většinou jsou to Bělorusové. Ti azylovými tábory prošli a jejich zkušenosti opravdu nejsou příjemné. Jinak jsem s lidmi tady měla ty nejlepší zkušenosti, všichni se mi snažili pomáhat, měli pro nás pochopení, nikdy jsem neslyšela nějaké rozhořčení nad tím, že jsme sem přijeli.

### **Jak silná je zdejší běloruská komunita?**

To vám neřeknu. Je tu ta skupinka studentů, zatím se neví, zda zůstanou, nějací lidé sem přijeli jako já za prací, z politických

důvodů. Pak je tu krajanský spolek Skarina. Tak se jmenoval jeden z prvních běloruských knihtiskařů, vzdělanec, gramatik a překladatel Bible do běloruštiny, který v Praze žil přibližně v letech 1512–1517. Sdružuje lidi, kteří sem přijíždějí, ale také potomky prvních běloruských emigrantů, kteří utekli po roce 1918. Tehdy vznikla Běloruská národní republika, ale vzápětí k nám začali pronikat z jedné strany Rusové, z druhé Poláci, takže svobodné Bělorusko zaniklo a jeho vláda odešla do exilu do Prahy. Jsou pochováni na Olšanech.

### **Víte, jaká je situace židovské komunity v Bělorusku?**

V Grodnu, odkud pocházím, se šelha spousta národností. Žili tam spolu Rusové, Bělorusové, Litevci, Židé. V prostředí, v němž jsem vyrůstala, bylo Židů hodně. Tatínek byl choreograf, maminka baletka, v tomto okruhu bylo hodně židovských umělců. Měla jsem kamarádky Židovky, učitelka hudby byla Židovka, profesor mého manžela na konzervatoři byl Žid.

V Grodnu se zachovalo židovské ghetto, ve zdejší synagoze byly malířské dílny, teď už se snad opravuje. Židé se ale z Běloruska vždycky snažili odjet – za komunismu a i poté, co padl. Je možná škoda, že se nesnažili o nějaké obrození. Odjeli do Izraele, do Ameriky, a ne všem se dařilo dobře.

### **Proč jste se přihlásila do konkurzu na vedoucí Domova seniorů Hagibor? Máte nějaký vztah k židovské kultuře a historii?**

Zajímala mě na tom řada věcí, sociální práce i židovský prvek, obojí bylo důležité. Myslím si, že dnešní společnost se starým lidem moc nevěnuje, že úcta ke starším se příliš nepěstuje. Vzpomínám si, jak jednou byla v televizi reportáž o hrozbě ptačí chřipky a vakcíně proti ní. Hovořilo se o tom, že v prvé řadě budou očkovány děti a staří lidé. Reportérka dělala anketu a všichni mladí, kterých se ptala, byli velmi znepokojeni, že vakcínu by měli dostat starci, a ne oni. Nelíbí se mi společnost, která vyzdvihuje kult úspěšného mládí, a když máš život za sebou, tak pryč s tebou. Tím, že budu pracovat s lidmi, kteří mají své mládí dávno za sebou, nějakým způsobem splatím dluh, který společnost vůči starším lidem má. A speciálně vůči lidem, kteří v životě opravdu hodně zkusili. Druhá věc je, že mám radost, když mohu někomu pomoci. Když jsem přijela sem, každý naší rodině pomáhal – takže to je i můj osobní dluh zdejšími lidmi.

Židovství mě zajímá – a zase je to vlastně splácení dluhu. Vyrůstala jsem mezi spoustou Židů, ale oni se nijak neprojevovali, jen občas jsem něco zaslechla, někdo odjel za příbuznými do Izraele, do Ameriky, znala jsem jen úryvky, střípky jejich životů, kterým jsem moc nerozuměla. Čtu teď Singera, a to polské židovské prostředí mi připadá strašně podobné Grodnu, ty různé lidové pověry, o kterých mluví Singer, jako by znala i moje babička. Podle mě židovství ruskou kulturu ovlivnilo mnohem víc než kultura západní.

### **Jste věřící?**

Jsem pokřtěná jako pravoslavná, ale nikdy jsem zvyky nedodržovala. Věřím na celkové duchovno, v existenci Boha, mám pocit, že nezáleží na tom, jak lidé svou úctu k Bohu projevují, jestli máme takové či onaké náboženské obřady, základem je, abychom měli úctu k sobě navzájem. Judaismus vnímám jako základ všech monotheistických náboženství. Proto bych se s ním chtěla blíže seznámit.

### **Co byste chtěla do své práce nejlépe vložit?**

Aby se klienti v Hagiboru cítili pohodlně, aby tam našli svůj klid, aby si užívali života. Aby to nebylo jako v nemocnici nebo v nějakém ústavu, aby to opravdu byl nový domov. Mám nějaké představy, o kterých je možná předčasně mluvit. Například bych chtěla využít kontakty z rozhlasu, přivádět na Hagibor zajímavé lidi, nemusí to být superhvězdy, ale lidé, kteří dovedou udělat radost. Dcera chodí do hudební školy, vím, jak je pěkné, když děti jezdí hrát nebo tančit starším lidem. Představuji si, že by lidé mohli také psát své vzpomínky, že by jim v tom mohli pomáhat žáci z Lauderových škol. Moje babička taky přežila válku, utíkala z vesnice před Němci, schovávala se v lese, nelze to srovnat s koncentračním táborem, ale jednoduché to nebylo. Pamatuji se, jak nám dětem o tom vyprávěla. Bezprostřední vyprávění je vždycky lepší než povídání ve škole – pokud se o holocaustu ve škole vůbec mluví.

### **Jste připravena i na negativní reakce vůči vám jako člověku přicházejícímu z jiného zázemí a prostředí?**

Myslím, že jsem připravena na to, že má práce bude vyžadovat hodně trpělivosti, vnitřní síly a pokory. Teoreticky jsem připravena, jak to bude doopravdy, samozřejmě předvídat nemohu. Ale věřím, že pokud budeme všichni chtít, měla by se nám spolupráce dařit.

ALICE MARXOVÁ

# PŘEKLADATELÉ, TEOLOGOVÉ A VĚDCI

*O studiu hebraistiky a judaistiky v Praze*

*Jaké možnosti mají mladí lidé, kteří se seriózně jako svým povoláním chtějí zabývat jazykem, historií, náboženstvím a kulturou Izraele? Jaká je úroveň současné hebraistiky a judaistiky v české metropoli?*

Určitě lze konstatovat, že počínaje 90. lety minulého století je to poprvé od konce první republiky, kdy se hebraistika a judaistika vyučují na Karlově univerzitě za svobodných podmínek. Tradiční těchto oborů u nás sahá až k Josefu Dobrovskému a na Karlově univerzitě do poloviny 19. století (k zakladatelům oboru patřili

profesor hebrejské řeči a literatury Wolfgang Wessely a profesor semitské jazykovědy a literatury, kazatel Staré školy Saul Isaac Kaempff). Komunistický režim je však téměř zlikvidoval. Následky se daří překonávat až dnes.

## HEBRAISTIKA V DOBĚ KOMUNISMU

V poválečných dějinách UK bylo možné hebraistiku (rozuměj klasickou hebraistiku bez jakýchkoli vazeb na židovské moderní dějiny, jazyk či izraelskou literaturu) jako obor studovat pouze dvakrát – poprvé v první polovině 50. let, podruhé v letech 1964–1969. Je velké štěstí, že obou možností využili lidé, kteří si pak navzájem předávali znalosti, udrželi kontinuitu oboru a v 90. letech ho postavili znovu na nohy – první vlnu tvořili profesori Oliverius a Sadek, druhou docentka Šedinová a docent Nosek. V 50. letech působil v Orientálním ústavu ČSAV a na FF UK specialista na židovské dějiny, hebrejštinu a aramejštinu profesor Stanislav Segert (od roku 1968 vyučoval a vědecky pracoval v USA), od 60. let vyučoval biblickou hebrejštinu a aramejštinu jeho žák, orientalista Jaroslav Oliverius (profesuru získal roku 1993).

Hebraistickému studiu či výzkumu se mohli věnovat pouze lidé, kteří byli u zdroje pramenů, hebrejských tisků a knih, tedy pracovníci tehdejšího Státního židovského muzea: publikační činnost však byla omezena na brožurky k výstavám či texty v *Judaica Bohemiae*, do půle 60. let vy-

cházely sporadicky hebraistické práce i knižně (díla O. Munelese, M. Vilímkové, H. Volavkové, J. Heřmana). Muzejní pracovníci byli navíc jako potencionální nositelé „sionistického nebezpečí“ pod dohledem a silným tlakem StB. Za předěl k lepšímu časům lze považovat až putovní výstavu o historii českých Židů *The Precious Legacy* (1983–84), jež se ovšem české veřejnosti představila až po pádu komunismu. Hebraistická a judaistická díla se připravovala též v ilegality a vycházela v samizdatové edici Alef (Rašiho komentáře, Buberovy *Chasidské příběhy*, *Historie pražského rabinátu* a řada dalších).

## SOUČASNOST

Hebraistika se vrátila na univerzitu v roce 1991, obor dnes spadá do péče Ústavu Blízkého východu a Afriky FF UK. Kromě profesora J. Oliveria (biblický jazyk) a asistenta dr. Daniela Bouška zde poslední deseti-

let působí historička, hebraistka a překladatelka (českým čtenářům uvedla například díla Amose Oze) doc. Jiřina Šedinová. Právě ona je osobností, která dala oboru širší a modernější tvář. Sama vyučuje židovské dějiny od biblické doby po dnešek, židovské písemnictví (od Starého zákona až po moderní literaturu), židovskou hmotnou kulturu, a navíc vede překladatelský seminář. Studium hebraistiky je dvouoborové, dnes již ovšem

čtyři roky, nyní je to častěji (v poslední době dokonce každoročně).

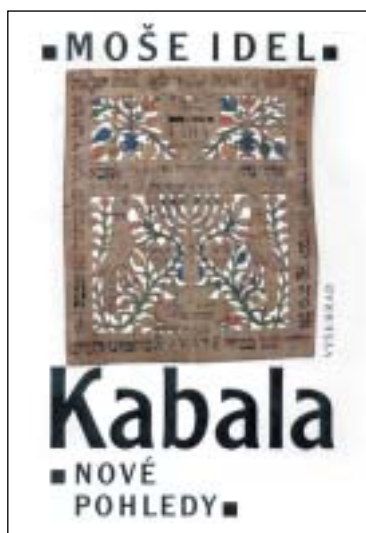
Jak se mladým lidem studium líbí? A jaké má tento obor uplatnění? Čerstvé absolventky Tereza Černá a Magdalena Křížová se shodují, že především díky pracovnímu nasazení a obětavosti docentky Šedinové se jim výuka zamlouvá. „Panuje tu neuvěřitelně příjemná, téměř domácí atmosféra. Bylo by nám úplně trapně přijít na zkoušku nepřipravené.“ Jako uplatnění se nabízí práce v Židovském muzeu, ve vzdělávacích centrech ŽM, výuka hebrejštiny, tlumočení, překlady či práce v izraelských firmách. Místa lze najít i mimo Prahu, kde existují instituce využívající hebraistické vzdělání – v Olomouci, v Brně, Plzni.

## NEJSOU EXTERNISTÉ

A jaké jsou nedostatky oboru? Podle studentek to je především nedostupnost studijního materiálu – odborných i beletristických knih (které se musí často shánět mimo univerzitu) – a omezení práce externistů. Hebraistika jako malý obor patří totiž k těm, které nejvíce doplácí na současnou praxi filozofické fakulty, podle níž jsou kvůli finančnímu omezení minimálně využíváni externisté. „Nebýt toho, že si nás na hebrejskou konverzaci vzala manželka izraelského velvyslance, paní Arazi, a učí nás zcela zdarma, nemáme možnost hodin s rodilým mluvčím,“ krčí děvčata rameny. Mizivá finanční odměna pro externisty znemožňuje vytvořit skupiny lidí,

které by se mohly specializovat na biblickou hebrejštinu, na středověk či na moderní období. Je nepříznivá i vůči emeritním profesorům, kteří přednášejí spíše z obětavosti a zájmu o obor (profesori Oliverius, Sadek). Za ne úplně šťastný pokládají studentky i fakt, že obor je rozdělen na hebraistiku a judaistiku, tedy do dvou škol, čímž se tříští síly odborníků, kteří v Praze jsou. Podle Jiřiny Šedinové však přesto bu-

doucnost hebraistiky na FF není ohrožena. Zájem o obor existuje, na fakultu přišel nový asistent, takže obavy, že by hebraistika mohla jako jiné menší obory v ústavu (turkologie, perština či afrikanistika) ztratit akreditaci, a tím právo na existenci, nejsou na místě.





**ZAPLNIT MEZERY**

Jaké mají mladí hebraisté profesní sny? Tak například Tereza Černá (jejíž zásluhou vznikla na stránkách *iliteratury* i izraelská sekce) by se ráda pustila do překladu svého oblíbeného autora – Kobiho Oze. Magdalena Křížová chce prosadit překlad prvního románu jednoho z nejslavnějších současných izraelských spisovatelů A. B. Jehošuy *Milenec*. Kromě jazyků (jako druhý obor studuje řečtinu) jí zajímají židovské a řecké dějiny, především jejich vzájemné prolínání, tedy období židovského helénismu: „V češtině neexistuje překlad *Židovských starožitností* od Josefa Flavia, což je zásadní práce, která tu



chybí.“ Svou diplomovou práci navazuje na vědeckou činnost profesora Davida Flussera, který na sklonku 40. let vypátral původní hebrejský text židovské kroniky *Josipon*, mylně připisované Josefu Flaviovi. Flusser ji nazval „klenotem hebrejské středověké literatury“ a Magdalena v současné době píše její jazykový a literární rozbor doplněný přeloženými ukázkami.

Mladí hebraisté se také snaží, aby současná izraelská literatura nebyla pro české čtenáře vzdáleným pojmem: v překladatelském semináři pod vedením doc. Šedinové připravili k vydání sbírku izraelských povídek *Mít si s kým promluvit*, zanedlouho vyjde další společná práce téhož semináře, novela Jicchaka Bar Josefa *Dárek z lásky*. Zásluhou studentů se objevila i antologie izraelských povídek *Plus Mínus* a velmi zdařilý výbor z povídek Etgara Kereta *Létající Santini* (Magdalenin a Terezin společný překlad byl oceněn tvůrčí překladatelskou odměnou v rámci cen Josefa Jungmanna). Studenti se podíleli i na přípravě izraelského čísla nezávislého univerzitního časopisu *Babylon*.

**ÚSTAV ŽIDOVSKÝCH STUDIÍ**

Kromě hebraistických studií na FF UK zaměřených na moderní dějiny, jazyk a literaturu, lze v Praze absolvovat nábožensky zaměřené studium, judaistiku v Ústavu židovských studií při Husitské teologické fakultě UK. Ústav byl založen roku 2005, původně byla judaistika součástí katedry biblistiky a judaistiky, která tu pracovala od roku 1991. V souvislosti s judaistický-

mi studiem nelze ovšem opomenout jména osobností, které v době totality působily na Evangelické teologické fakultě UK a jejichž žáci dnes působí i na fakultě husitské. Byli to profesoři Miloš Bič a Jan Heller. Syllabus zdejšího studia obsahuje:

úvod do judaismu; dějiny Izraele od biblických dob až do raného středověku; dále úvod do synagogální liturgie; židovské tradice a zvyky; rabínskou literaturu; židovskou mystiku a židovskou náboženskou filozofii. V seminářích se vyučuje biblická a moderní hebrejšтина, aramejšтина biblické doby, mišnická hebrejšтина, středověká hebrejšтина, společně se čtou talmudické texty. Kromě toho se lze učit

i jidiš – jazyk a úvod do literatury. Vedoucí ústavu doc. Bedřich Nosek si pochvaluje, že na rozdíl od 90. let, kdy musel většinu přednášek a seminářů odučit sám (a s prof. Vladimírem Sadkem), se dnes může soustředit na svou specializaci: Talmud a talmudickou literaturu. Kromě něj a prof. Sadka nyní v ústavu totiž působí jako odborní asistenti dr. Biernot, dr. Damohorská, dr. Holubová a dr. Dunajevski z ŽM, který se zabývá jidiš.

Zdejší studenti mají také možnost zahraničního studia. „Letitou spolupráci máme se Sorbonnou, kam pravidelně vysíláme každý rok dva studenty, další kontakty existují s heidelberskou Hochschule für jüdische Studien, s vídeňskou univerzitou a univerzitou v Trevíru. Na Hebrejskou univerzitu v Jeruzalémě jezdí studenti z vyšších ročníků na jeden semestr, někteří mohou zůstat i na magisterský program,“ vypočítává doc. Nosek. „Snažíme se získávat i zahraniční lektory, kteří k nám přijedou minimálně na jednu či dvě přednášky.“ Mezinárodní spolupráce se rozvíjí i v rámci Společnosti na podporu hebrejského jazyka (*Brit ivrit olamit*), jejíž vědecký kongres se v říjnu 2006 konal v Praze a sjeli se na

něj přední badatelé z oboru hebrejský jazyk a literatura.

Jaká je publikační činnost ústavu? Kromě článků v *Teologické revui* vydávají zdejší odborníci knihy v nakladatelství Karolinum. Jsou to tituly doc. Noska *Aramejšтина babylonského Talmudu* a *Židovská gramatická literatura v českých zemích v 18. a v 19. století*. Ve spolupráci s Pavlou Damohorskou napsal Nosek *Úvod do synagogální liturgie* a P. Damohorská je autorkou knihy o židovském vyznání víry, modlitbě *Šma Jisrael*. V nakladatelství Vyšehrad vyšel Biernotův fundovaný překlad zásadní moderní práce na téma kabala od Moše Idela a v nakladatelství Fra dílo *Židovská mystika* od Vladimíra Sadka.

**CENTRUM ŽIDOVSKÝCH STUDIÍ**

Jak vidí studium judaistiky studenti, konkrétně Barbora Haškovcová ze 4. ročníku? Pochvaluje si dostupnost studijního materiálu, včetně úplné edice Talmudu. Uvítala by však více hodin moderní i biblické hebrejštiny – vzhledem k tomu, že jí časově nevyhovují hodiny na FF UK, platí si soukromou výuku ivrit. Chybí jí i česká rabínská edice Bible, tedy nejen Chumaš (v překladu rabína Sidona ho letos vydává nakl. Sefer), ale také Proroci a Spisy. Stejně

jako její kolegyně z hebraistiky by uvítala větší propojení hebraistiky a judaistiky. „Nelze to přece kouskovat,“ říká Barbora, „jazyk souvisí s náboženstvím, s filosofií, s historií. Není to, jako když se člověk učí anglicky, tady se všechno prolíná.“

Je možné, že v budoucnu by mohl vzniknout samostatný hebraisticko-judaistický ústav? Doc. Nosek si myslí, že ano: „Do budoucna bychom chtěli

vytvořit Centrum židovských studií při Karlově univerzitě, které by bylo součástí univerzity, ale nebylo by vázáno na žádnou katedru.“ Této představě se nebrání ani doc. Šedinová, zdůrazňuje však, že taková instituce by skutečně musela mít potřebné finanční a administrativní záruky pro svou samostatnost.

(Další informace k tématu lze nalézt na [www.ubva.ff.cuni.cz](http://www.ubva.ff.cuni.cz); [htf.cuni.cz](http://htf.cuni.cz); [iliteratura.cz](http://iliteratura.cz).)

ALICE MARXOVÁ

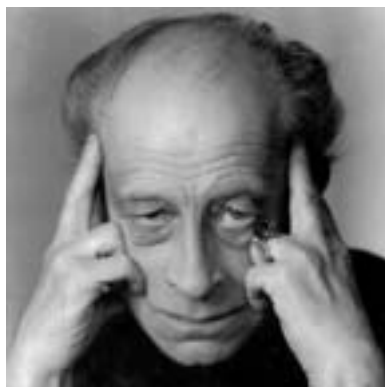


Enzo Traverso

## OSVĚTIM A MODERNOST

Osvětim nelze považovat za nevyhnutelné, přirozené a nutné vyústění modernosti, neboť výbuch násilí, jaký představuje, není normálním údělem moderního světa. Nicméně proces vyhlazování předpokládá modernost a byl by nepředstavitelný bez technologie a instrumentální racionality, kterou v sobě modernost nese. Židovská genocida jako industrializovaná forma bar-

temných možností moderní společnosti. Osvětim vznikla v rámci naší civilizace po dosažení vysoké ekonomické, průmyslové, vědecké a intelektuální úrovně. Její modernost tkví stejně tak v technice továren na smrt, jako v jejich psychologickém pozadí, utvářeném byrokratickou racionalitou, která vyžaduje neosobní administrativní řízení bez zasahování etického rázu.



Primo Levi, Jean Améry a Paul Celan, tři spisovatelé, jejichž snaze vyjádřit a pochopit Osvětim je v knize *Trhlina v dějinách* věnována největší pozornost. Foto archiv.

barství představuje spíše patologický projev modernosti než její popření. „Konečné řešení“ je zajisté produktem německých dějin se všemi jejich zvláštnostmi, ale nelze je považovat ani za výraz iracionálního odporu k nástupu modernosti, ani za zrůdný důsledek pozůstatků starodávného barbarství, uchovaný jakousi *deutsche Sonderweg* (zvláštní cestou, po níž se ubíralo Německo). Ukazuje spíše, že může existovat i antihumanistická varianta racionalizace, procesu s janusovskou hlavou o dvou tvářích, jehož jediným legitimním dítětem není pouze liberální demokracie a osvícenská naděje v emancipaci. Jako prudké zemětřesení, které zohyzdí povrch Země, ale přitom není v rozporu s její vnitřní strukturou, bylo nacistické vyhlazování ojedinělou a výjimečnou, a tudíž abnormální historickou událostí, jejíž možnost byla obsažena v normálnosti moderní společnosti. Kromě hlubších příčin (antisemitismus) a příslušných historických okolností (válka) našla Osvětim své premisy v industrializaci a slepé racionalizaci, zbařených jakékoli etické zábrany, které se mohly projevit v řádu teroru a v organizaci vraždění.

## ZKOUŠKA MOŽNOSTÍ

Domníváme-li se, že „konečné řešení“ mělo své hluboké kořeny ve společnosti 20. století, můžeme v něm vidět zkoušku

Ke státní monopolizaci násilí se poji odpovědná míra mravní lhostejnosti, například té, s níž úředníci puntičkářsky řídili organizaci říšských drah, aniž jim vytanula na mysl otázka, co všechny ty vlaky směřující do Osvětimi, Treblinky a Sobiboru vlastně převážejí ani co se děje s jejich pasažéry. Jako krajní případ uvedme lhostejnost Rudolfa Hösse, velitele Osvětimi, který přijal rozkaz zřídit v Březince plynové komory jako jakýkoli jiný obyčejný příkaz. „Nebyl jsem tam, abych přemýšlel, ale abych vykonával příkazy. Neměl jsem dostatečně široký rozhled, abych si mohl udělat osobní názor na nutnost vyhladit Židy.“

## CHMURNÉ PÓLY MODERNOSTI

Osvětim byla výsledkem spojení rasové biologie s technikou a ničivými silami, jimiž disponují industriální společnosti. Tato genocida vznikla z osudového setkání moderního, biologického a rasového antisemitismu s fašismem, dvěma temnými a chmurnými póly modernosti, které v Německu splynuly, ale každý zvlášť byly značně rozšířené už v meziválečné Evropě. V tomto smyslu Osvětim představuje mnohem spíš tragédii Evropy 20. století než nějakou německou zvláštnost.

Vyhazení Židů bylo mnohdy vykládáno jako výraz recidivy barbarství v civilizované společnosti, a to na základě po-

hledu na dějiny, v němž převládala idea pokroku. Právě takové pojetí prodchnulo německou a evropskou antifašistickou kulturu třicátých let a mělo své význačné zastánce i po válce. Podle Györgye Lukáče byl nacismus výrazem reakcionářské, iracionalistické a romantické tendence hluboce zakořeněné v dějinách Německa. Norbert Elias chápal genocidu jako důsledek „decivilizačního“ vývoje (*Entzivilisierung*), který vedl k režimu, jehož vůdce se inspiroval „preindustriálním“ viděním světa. Ve svém velkém díle *Über den Prozess der Zivilisation* z roku 1939

definuje Elias občanskou společnost jako výsledek jednosměrného vývoje, vyznačujícího se jednak postupným třibením mravů (slušnosti), jednak „sociogenezi státu“, tj. rozšiřováním práva a tím, že si monopol na násilí zabírá centrální moc. V podstatě bez zásadních změn historizuje a rozvíjí koncepci „civilizace“, jaká vznikla v 18. století. Na základě takového přístupu se mu Osvětim jevila jako návrat společnosti do „precivilizovaného“ stadia.

V novější době považoval barbarství za hlavní rys 20. století Eric J. Hobsbawm. Po Napoleonově pádu se zdálo – cituje Hobsbawm Clausewitze –, že se nadále všeobecně uznává zásada, že vítězný národ nemá zabíjet válečné zajatce ani považovat civilní obyvatelstvo za vojenský cíl. Avšak stačí připomenout dvacet milionů civilních obětí druhé světové války, abychom si udělali představu o „pokroku“, jakého se za půldruhého století dosáhlo. Podle Hobsbawma to, co nám brání úplně upadnout do temnot, je přežívání souboru hodnot zděděných od osvícenství, které v různých podobách hájí jak levice, tak liberální pravice.

Hobsbawmově diagnóze se zajisté v mnoha ohledech nedá nic vytknout, protože hodnoty, v jejichž jménu se lidé snažili bojovat proti barbarství 20. století, opravdu pocházejí z osvícenství: tvoří základy

univerzální představy člověka, kterou nacismus hodlal zničit. Zato Hobsbawm ani Elias do svých tvrzení nepojali „dialektiku osvícenství“ a rozpornost civilizačního procesu. Navzdory své snaze vymazat Francouzskou revoluci a její zásady byl i nacismus produktem modernosti a západní civilizace. Z tohoto hlediska nepředstavují vyhlazovací tábory „regresi“ společnosti do minulosti, do věku prvotního barbarství, podle Vica plného *grossi bestioni di niunu raziocinio* (velkých zvířat bez uvažování), nýbrž bytostně nový historický jev: nikoli následek procesu „odcivilizování“ ani „vystoupení“ Německa z kolébky Západu, nýbrž nefalšovaný projev jedné ze stránek naší civilizace. Jednou z podmínek zřízení vyhlazovacích táborů byla právě monopolizace násilí státem, tj. to, co bylo od Hobbese po Webera a Eliase považováno za jeden ze základních rysů civilizačního procesu. Všechny genocidy 20. století totiž pocházejí od státu.

Zároveň je pravda, že Osvětim znamená zhroutení idey „občanské společnosti“, již nám zanechalo osvícenství a která vznikla z požadavku „kosmopolitního práva“, založeného na uznání univerzálnosti lidství, a z principu, že použití síly bude přípustné už jen k prosazení spravedlnosti. Právě v tom, že Osvětim jasně ukázala hlubokou dialektiku civilizačního procesu s celým potenciálem násilí a nelidskosti, který je v něm obsažen, byla civilizačním zlomem. „Konečné řešení“ tvoří historický přerýv, neboť judaismus je jed-

druhých. V tomto smyslu Osvětim znamená „úpadek toho, co je lidské“. Nešlo ani o kolonizaci nějakého světadílu, ani o zotročení nějaké lidské skupiny, ani o odstranění politických nepřátel. Na rozdíl od násilností, masakrů a genocid minulosti chtělo být nacistické vraždění totální, nesouviselo se záměrem politické nebo společenské nadvlády, nýbrž vyplývalo z pokusu o biologické přetvoření lidstva.

Podle Hannah Arendtové spadají vyhlazovací tábory do procesu globálního ničení člověka za totalitarismu; podle Adorna a Anderse symbolizují barbarství zplozené západní moderností, v níž se technologie a racionalita mění v nástroje zabíjení; podle Celana Osvětim navždy poznamenala umění a kulturu a všechna jí inspirovaná poezie byla jen zoufalým hledáním nového jazyka bolesti a zármutku; podle Leviho je etickou povinností přeživších podat o této trhlině dějin svědectví, aby ji pomohli světu pochopit; podle Améryho ukázat tuto ránu, uznat propast její hloubky a vypovědět své rozhořčení znamená první krok k „moralizaci dějin“, nezbytný k tomu, aby se život stal opět přijatelným a představitelným.

### TRVALÉ VAROVÁNÍ

Všichni na svou zkušenost a na svou dobu pohlíželi stejně jak Angelus Novus. Žádný z nich by nesouhlasil s pojetím dějin, které totalitarismus považuje za nehodu na cestě k nevyhnutelnému a definitivnímu vítězství liberální demokracie.

S výjimkou Sartra a McDonalda byli všichni autoři, jimiž jsme se v této knize zabývali, Židé, protože byli kvůli svému původu pronásledováni nebo vyhnáni, nikdy své židovství nemohli popírat. Jak napsala Hannah Arendtová, jakýkoli jiný postoj by byl „jen směšným a nebezpečným útekem před skutečností“. Jejich židovství však zapadalo do univerzálního dědictví Osvětími. Nikdy by nebyli ochotni ze svého utrpení dělat zdroj jakéhosi soukromého kultu či nějaké žárlivě zachovávané „aureoly“. Trhlina, již pocítoval Jean Améry mezi „donucením“ a „nemožností“ být Žid, se nedala vyřešit teodiceou „holocaustu“; Adornův kategorický imperativ – „myslet a jednat tak, aby se Osvětim neopakovala“ – nebyl voláním po izraelské atomové bombě; vnímání židovské genocidy jako „černé díry“ vzpírající se rozumovému a historickému pochopení u Prima Leviho nemělo nic společného s dogmatem o posvátném mysteriu Osvětími; noc a popel básní Paula Celana nevycházely ze stejné estetiky jako černobílá kamera Stevena Spielberga.

Jak napsal Benjamin: „V každé epoše se musí uplatňovat snaha vymanit tradici znovu z osidel konformismu, který se jí chce zmocnit.“ Právě v tomto duchu naše kniha zahájila, vytyčovala a orientovala svou cestu po literatuře o Osvětími. Myšlenkově pojímat Osvětim znamená snažit se pochopit, navzdory aroganci a rozporům rozumu, mimo oficiální vzpomínkové slavnosti a bez ohledu na dogmatické zá-



Walter Benjamin, Hannah Arendtová, Günther Anders, Max Horkheimer a Theodor W. Adorno – hlavní intelektuální postavy knihy. Foto archiv.

ním ze zdrojů západního světa a provázal jeho vývoj po tisíciletí. Vyhlazení Židů znamenalo tedy podkopání samých základů naší civilizace, pokus o amputaci jedné z jejích opěr. To je patrně důvodem, proč pojem genocidy vstoupil do západního vědomí a slovníku teprve po zkušenosti nacistických táborů.

### ZÁSADNÍ ZPOCHYBNĚNÍ

Vyhlazovací tábory představují zásadní zpochybnění samotného základu lidské existence a – přesněji – uznání lidství

Osvětim podle nich byla trvalým varováním před negativním a destruktivním potenciálem naší civilizace. Zatímco z její extrémnosti plyne její výjimečnost, svým univerzálním dosahem se stala paradigmatem, událostí, která ovšem není s ničím nesrovnatelná ani supra-historická, ale představuje měřítko barbarství 20. století. Máme-li při pohledu na ostatní pohromy onoho století na paměti Osvětim, nestávají se vůbec všednější, naopak: tolerovat se nyní nedá ani ta nejmenší urážka lidské důstojnosti.

kazy; snažit se pochopit, abychom „moralizovali dějiny“, abychom nezapomněli na poražené, aby se, jak řekl Ernst Bloch, lidstvo konečně naučilo „chodit vzpřímeně“.

(Otištěný text je závěrečnou kapitolou knihy *Trhlina v dějinách. Mezititulky doplnila redakce. Recenze knihy viz str. 17.*)

Enzo Traverso: *Trhlina v dějinách – Esej o Osvětími a intelektuálech*. Vydalo nakladatelství Academia, Praha 2006, z francouzštiny přeložila Helena Beguiviová, 230 stran, pevná vazba, doporučená cena 249 Kč.



## A. B. Jehošua: ADAM

Tak jsme v poslední válce ztratili milence. Byl tady, ale od války jako by se po něm slehla zem. Prostě zmizel. On a starý automobil Morris jeho babičky. Uplynulo přes šest měsíců a po něm ani vidu, ani slechu. Vždycky si říkáme: tohle je malá zemička, důvěrně známá, budete-li dostatečně vytrvalí, odhalíte vztahy mezi lidmi, kteří jsou si na hony vzdáleni – a najednou, zčistajasna jako by se doširoka rozevřela nějaká propast a Adam zmizel, aniž by zanechal stopy, a veškeré hledání je zbytečné. Kdybych si byl jistý, že ve válce padl, byl bych to vzdal. Máme snad právo tvrdošijně lpět na milenci, který umřel, zatímco ostatní lidé přišli o všechno, co jim bylo drahé – syny, otce a muže? Ale, jak to jen říct, já si pořád myslím, že není mrtvý. On ne. Jsem si jistý, že se dokonce nedostal ani na frontu. A pokud ho zabili, kde je to auto, kam se podělo? Copak je možné jen tak ho schovat do písku?

Byla válka. Správně. Zastihla nás jako blesk z čistého nebe. Znovu a znovu pročítám všechny ty nejasné příběhy a pokouším se přijít na kloub té smrti, která se přes nás přehnala. Nakonec on není jediný, kdo zmizel. Až dodnes máme před sebou seznam několika pohřešovaných, několika záhad. A všichni blízcí i příbuzní stále ještě sbírají poslední zbytky. Obnošené šaty, potrhané stránky ohořelých dokladů, polámané propisky, proděravělé peněženky, roztavené snubní prsteny. Pronásledují tajemné očitě svědky, stín člověka, který zaslechl jakousi zprávu, a z té mlhy se pak snaží poskládat poslední obraz svých nejbližších. Ale i oni nakonec utichají. Máme právo žádat víc? Nakonec to pro nás byl jen cizinec. Pochybný Izraelec, vlastně spíš zběh, který přijel na krátkou návštěvu kvůli dědictví a zdržel se trochu déle, možná i kvůli nám. Nevím, nejsem si jistý. Ale znovu opakuji: nezabíj ho. O tom jsem přesvědčen. A to je jen výchozím bodem pro neklid, který mě v posledních měsících sžírá, nedopřává mi odpočinku, nutí mě bloudit zemí křížem krážem, jen abych ho našel. Víc než to: přivádí mě na podivnou myšlenku, že tady v bitevní vřavě, uprostřed chaosu a nepořádku, kde se jednotky střídavě rozpadávaly a znovu formovaly, se našlo i pár takových – třeba jen dva nebo tři –, kteří tohoto zmatku využili, aby přerušili veškeré kontakty a zmizeli. Prostě se rozhodli už se domů nevrátit, zpretrhat stará pouta a začít někde jinde.

Tahle myšlenka by se možná leckomu zdála divoká, ale mně ne. Dalo by se říci,

že se ze mě už stal odborník na pohřešované.

Například Boaz – v několika novinách se po uzavření příměří neustále objevuje podivné oznámení týkající se pohřešovaného Boaze. Je to něco v tomto duchu: Máma a táta hledají Boaze, přiložen je obrázek mladíka, téměř děčka, vojáčka ve zbrani, vlasy na ježka a ještě několik pozoruhodných detailů. Na začátku války, toho a toho dne, byl spatřen v palební linii na blíže neurčeném místě bojovat v tanku. Ale deset dní na to, před koncem války, ho potkává věrný přítel z dětství na jedné z křižovatek daleko od fronty, krátce si povídají a rozcházejí se. Zde Boazova stopa mizí. Skutečná záhada.

Ale my jsme zdrsneli, čteme podobně



Kresba Antonín Sládek.

zprávy v novinách, na chvíli se nad tím pozastavíme a pak listujeme dál s unaveným pohledem v očích. Během poslední války jsme prostě otupěli.

Boazovi rodiče se ovšem nevzdali, a proč by také měli. Léta syna vychovávali, vodili ho do školky, běhali s ním po doktorech, brzy ráno mu připravovali sendviče, když šel na brigádu, a když se vracel z výletu, čekali na něj na nádraží. Prali mu, žehlili, celou dobu se o něj starali. A on si najednou zmizí. A nikdo není schopen vysvětlit, kde je a co se mu stalo. Celý tenhle systém, národní i společenský, který jej tak vše a bezvýhradně přijal, se začíná zadrhávat. Ale když rodiče dál trvají na svém, což je zcela pochopitelné, je k nim vyslán mladý důstojník s nepochyb-

ně dobrými úmysly, nicméně bez zkušeností, přijíždí k nim ve vojenském autě, naloží je a odváží je v jasný zimní den do pouště, dlouhé hodiny tiché jízdy do hloubi pouštní, cestou necestou, vede je prachem a mlčením k neidentifikovatelnému kopečku písku, bez jediné rostlinky, jakéhokoli označení a kolem je jen nekonečný prázdňový prostor. A ten důstojník, ještě holobrádek, se červená a koktá: tak tady ho viděli naposled. Dokonce i vyprahlé skály by bolestí pukly, jak je to vůbec možné...

Já tvrdím, že tihle rodiče, kteří to nevzdávají a nespokojí se s takovýmhle koncem plným písku vedle opuštěného kopce, kteří se na mladého důstojníka dívají s neskonalou nenávistí, a protože se hrozně hněvají a jsou zklamaní, klidně by se na něj i vrhli, tihle rodiče žádají další a další vysvětlení, protože kdo jim zaručí, že jejich synek, jejich Boaz, nesedí v tuhle chvíli, s přerostlými vlasy a jen nalahko oblečen, na pobřeží vzdáleného moře

v přístavu daleké země, nedívá se do otevřené krajiny a neuskrává limonádu. Možná měl své důvody, proč se domů nevrátil, dokonce i za cenu bolesti rodičů. Najednou měl všeho dost anebo ho jen něco vyděsilo. Kdyby byli jeho rodiče uvažovali tím správným směrem, namísto aby pobíhali od jednoho vojenského úřadu k druhému, možná by se jim jeho stopu podařilo odhalit.

Ale jak by mohli –

I já jednou, ještě když jsem pátral po milenci, byl na podobném vojenském úřadě a viděl jsem tam jednoho naprosto bezradného člověka, ačkoli se usmíval, byl laskavý a naprosto odevzdaný osudu. Ale to bylo až za dva měsíce anebo ještě později, když už jsme pochopili, že milenec skutečně zmizel, že se nevrátí. Do té doby jsme si říkali: určitě se ještě někde potuluje unášen novými zážitky, zmatený ze setkání s věcmi, které dříve neznal, co vlastně o skutečném Izraeli ví. Kromě toho jsme byli tak zaměstnaní, že jsme si skoro neudělali čas ani na to, abychom na něj mysleli. Asja byla celou dobu ve škole, zaskakovala za učitele, kteří odešli do armády a večer poletovala mezi zasedáními nouzových výborů a návštěvami rodičů bývalých studentů, kteří padli anebo byli raněni. V noci se vracívala ubitá, padla do postele a hned usnula. I já měl práce nad hlavu, už v prvních dnech války byla opravná plná

aut. Několik zákazníků, už v uniformě a cestou na frontu, přivezlo auta na důkladnou opravu, představovali si, že válka, která je čeká, bude jen krátkou, velikou a dobrodružnou cestou, přechodná nepřítomnost, které je třeba využít k vyčištění motoru, výměně ložisek či nové barvy, a za několik dní se vrátí domů, vyzvednou vůz a zase si půjdou po své práci.

Jenže se tak rychle nevrátili. Mé parkoviště se pořád plnilo a jeden ze zákazníků se dokonce ani nevrátil. Měl jsem auto odvézt do domu jeho rodičů, stisknout ruku truchlícím, zamulat slova útěchy a samozřejmě se vzdát zaplacení částky, která se vyšplhala k několika stovkám. Ostatní auta si odvezly manželky, tedy ty, které uměly řídit. Nikdy ke mně nepřišlo takové množství žen jako v těch týdnech po skončení války. Ovládly auta a pomaličku je ničily. Jezdily bez vody, oleje, dokonce i obsah palivové nádrže zapomínaly kontrolovat. Uprostřed noci zvonil telefon a ženský hlas mě žádal o pomoc. A já se ploužil ztemnělým městem, abych našel v malé uličce mladou slečnu, úplné děvčátko, zachvácené hrůzou, vedle velkého elegantního auta, ze kterého už by nikdo nevyždímal ani kapičku benzínu.

Ale i tohle šílenství skončilo a život se začal vracet do vyježděných kolejí. Muži se vrací z armády, procházejí se ráno v šatech barvy khaki, v těžkých botách, kupují zboží v koloniálech, trochu se zakoktavají a jejich pohledy jsou zastřené, jako by plně prachu, trochu tupé jako po ráně palicí do hlavy. Přicházejí, berou si auta a zpoždují se s placením. Zima byla tuhá. Tmavé dny a spršky deště. Čím dál víc se nám nedařilo spát. Budíme se v půli noci, abychom poslouchali hromy a blesky, šli na záchod anebo si na chvíli pustili rádio. Takhle jsem přišel na to, jak moc trpí Dafna nespavostí. To, že milenec zmizel, se nám začalo vrývat hluboko do srdce. Zbýl po něm jen stesk a údiv, kde by mohl být. Asja si nedopřeje odpočinku, jakmile zazvoní telefon, hned vyskočí. Neřekne ani slovo, ale já jejímu pohledu rozumím – ráno, po cestě do servisu, jsem začal jezdit jinou cestou, беру to přes dolní město k domu jeho babičky a snažím se skrz zavřené okenice, ze kterých se už loupe lak, odhalit jakoukoli známku života, občas dokonce na chvíli zaparkuji, zaskočím do vstupní haly ke schodišti, dotýkám se násilím vypáčené schránky visící na zdi už jen silou vůle a dívám se, jestli tam není dopis či nějaká stopa, že tam byl nebo že ho tam někdo hledal.

Mohli jsme ho opustit, zapomenout na něj? Koho jiného než nás by se jeho zminění mělo citelně dotknout.

## Amir Or TŘI BÁSNĚ

### Náprava

*Hříchu, který jsem spáchal při psaní; hříchu, kterého jsem se dopustil slovy a minul se s voláním lásky; toho, od čeho jsem se odvrátil – jako stín od těla a přízeň od srdce; hříchu typu „co tomu lidé řeknou?“, ponižování sebe sama, chvástání se; hříchu zkoumání kouzla výsměchu ve světle projektorů; toho, že ucho přestalo poslouchat i prostořekosti, které jsem se dopustil, zatímco duše mlčela; toho, že jsem zhřešil na vlastním těle holí a lítost jsem necítil, v seabemrškačství si liboval a tvé jsem nazval svým, toho, že jsem zhřešil obavou a planým strachem, že jsem živil oheň pochybnosti poleny ze stromu plnosti, toho, že jsem byl líný růst a sám si zavřel vlastní dveře, že jsem neviděl, neslyšel a radost se ve mně neprobudila, když jsem Tě spatřil v celém Tvém bytí.*

### Epitaf

*Sejdi z cesty, poutníče,  
mezi moruši a vinnou révu se usad'.  
Mezi vodu a stín i bělost kamene,  
vždyť tady ležím já, chlapec  
a král.*

*Má tvář jak chladný mramor.  
Tak i nohy, ruce.  
Oděný v kapradí a spadané listí.  
Ani já daleko nedošel.  
Ale i já byl jednou živý.  
Sejdi z cesty, poutníče,  
na tváři mi plody plané moruše  
rozdrť.*

## Řeč praví

*Řeč praví: před řečí  
je řeč. Je krvavými stopami  
táhnoucími se odtamtud.  
Řeč praví: teď poslouchej.  
Posloucháš: byla tu  
ozvěna.*

*Uchop ticho a pokus se mlčet.  
Uchop slova a pokus se hovořit;  
za řečí je řeč ranou,  
z níž teče svět pramenem.  
Řeč praví: je, není, existuje,  
neexistuje. Řeč praví: Já.  
Řeč praví: Pojd', budeme mluvit  
tebe,  
nahmatáme tě rukama, pojd' a po  
věz,  
že jsi řekl.*

Ukázky na této dvoustraně jsou převzaty z izraelské sekce webových stránek iliteratura.cz. První je z románu *Milenec* (Hameahev, 1977). Jedná se o jeden z nejslavnějších románů izraelského prozaika Avrahama B. Jehošua, přeložený do řady jazyků. Příběh Adama, který pátrá po milenci své ženy Asje, ztraceném ve víru jomkipurové války, a jejich čtrnáctileté dcery Dafí, která se zamiluje do jednoho z arabských dělníků pracujících pro jejího otce, přibližuje na pozadí osudů jednotlivých hrdinů také složité a napjaté poměry v izraelské společnosti, včetně válečných hrůz, mezigeneračních střetů či židovsko-arabského konfliktu. Vyprávění je podáno střídavě očima šestice hlavních postav, jejichž vnitřní monology, vzpomínky, sny či útržkovité záznamy vědomí utvářejí strukturu tohoto strhujícího a psychologicky působivého románu.

A. B. JEHOŠUA (nar. 1936) patří k nejvýznamnějším současným izraelským autorům, za své prózy a dramata získal řadu cen, mj. Izraelskou cenu za literaturu (1995). Letos se zúčastní Pražského festivalu spisovatelů. Vystoupí na něm v besedách a autorském čtení ve dnech 3. až 5. června v divadle Minor (bližší údaje viz pwf.cz).

Autor básní AMIR OR se narodil roku 1956 v Tel Avivu a dosud vydal osm básnických sbírek. Je editorem časopisu *Helikon*, zabývajícího se básnickou tvorbou, a zakladatelem Společnosti pro rozvoj poezie.

*Obě ukázky přeložila z hebrejštiny Tereza Černá.*

# SVATBA S ANDĚLEM

*Chagallovo rané dílo z let 1908–1922 ve vídeňském Kunstforu*

Ve vídeňském Kunstforu právě skončila výstava *Marc Chagall – mistrovská díla 1908–1922*, na níž se pořadatelům podařilo shromáždit na 114 jeho raných obrazů a kreseb především z ruských, amerických a francouzských sbírek. Výstava začínala nejstaršími dochovanými obrazy z roku 1908 a vrcholila tvorbou z počátku 20. let, kdy podruhé odešel z Ruska do Paříže. Celé jeho rané období je pozoruhodné především tím, že se v něm výrazně uplatňují židovské a autobiografické motivy, prvky z ruského folkloru a zároveň vlivy pařížské avantgardy, zpracované neobvykle originálním způsobem. To vše činí z Chagallova raného díla patrně nejzajímavější období jeho tvorby.

Marc Chagall se narodil 7. července 1887 v běloruském Vitebsku jako Moise Zacharovič Šagalov (Moše Segal) a teprve v Paříži začal používat své jméno ve francouzské transkripci. Od roku 1906 se učil retušovat u místního fotografa a několik měsíců kreslil a maloval u vitebského umělce Jehudy Pena. Ve dvaceti letech odjel do Petrohradu, kde díky mecenáši Goldbergovi získal v září 1907 roční stipendium na malířskou akademii Carské společnosti pro podporu umění. Po roce akademii opustil a na doporučení redaktora židovské revue *Voschod* a poslance dumy Maxe Vinavera byl přijat do Svansovovy umělecké školy, kde se jeho učitelem stal Leon Bakst. Toto období bylo na výstavě zastoupeno Chagallovými prvními díly z Vitebsku, autopořetrem a obrazem *Porod* (1910), inspirovaném snad vzpomínkou na narození mladšího bratra.

## POPRVÉ V PAŘÍŽI

V létě 1910 odjel s čtvrtročním stipendiem od Vinavera do Paříže, kde krátce navštěvoval různé umělecké školy, na jaře 1912 se přestěhoval do La Ruche (Úl) na Montparnassu, kde měli své ateliéry již Léger, Laurens, Archipenko, Modigliani a Soutine. Tehdy se spřátelil s Blaisem Cend-

rarsem, Apollinaiem, Maxem Jacobem a Andréem Salmonem a v následujících třech letech (1912–14) vystavoval v Salonu nezávislých a na Podzimním salonu svá první mistrovská díla jako *Golgota* (1912), tajemný obraz v temných tyrkysových a rubínových barvách, *Pijící voják* (1912), *Rusku, oslům a ostatním* (1912) nebo *Autopořet se sedmi prsty* (1913) a řadu kvašů se židovskými náměty (*Řezník*, 1910; *Šofar*, 1911 ad.). Mnoho z jeho prací z tohoto období se však ztratilo v Berlíně po výstavě v avantgardní galerii Der Sturm Herwartha Wa-

lena během 1. světové války.

V červenci 1914 Chagall odjel na svatbu sestry a za svou snoubenkou Bellou Rosenfeldovou do Vitebsku, následně vypuknutí války mu pak zabránilo v návratu dalších osm let. „*Zase jsem našel jen rodné město, svoje město. A právě v té době jsem namaloval soubor Vitebsk 1914. Maloval jsem všechno, co mi padlo do očí. Maloval jsem z okna... Stačil mi plot, kůl, prkno, podlaha, židle...*“ vzpomínal později. Chagall byl odveden do armády a zaměstnan v vojenském úřadu v Petrohradě, kde se mohl ve volných chvílích věnovat malování. Tehdy vznikla řada obrazů, mj. další *Autopořet* (1914), *Můj otec* (1914), *Akrobat* (1914), *Hodiny* (1914), *Portrét sestry Marišky* (1915), *Zrcadlo* (1915), *Žid v červené* (1915) nebo ilustrace k básni Pinchase Kaganoviče *O kohoutovi, koze a myši* (1915) a další kresby židovských motivů z Vitebska. V roce 1915 se Chagall oženil a z tohoto období pocházejí četné obrazy novomanželů jako *Narozeniny* (1915),



Pohled z okna. Vitebsk, 1914.

*Pohled z okna* (1915), *Láska v modré* (1914), *Láska v černé* (1915), a zejména variace slavných obrazů *Procházka* (1917/18) a *Nad městem* (1914/18) s léta-jící dvojicí v povětří, nakonec také *Autopořet s múzou* (1917) a *Svatba s andělem* (1918), které byly rovněž na vídeňské výstavě zastoupeny.

## ŽIDOVSKÉ KOMORNÍ DIVADLO

Po revoluci v listopadu 1917 se rodina vrátila do Vitebska, kde byl Chagall jmenován komisařem pro umění a v lednu 1919 založil uměleckou školu, kam pozval jako profesory Punina, Jehudu Penna, Ela Lisického a Maleviče. Pro neshody s Malevičem odešel v květnu 1920 do Moskvy, kde jej Šlomo Michoels seznámil s Alexejem Granovským, ředitelem Židovského komorního divadla, který mu zadal výzdobu hlediště divadla a výpravu prvního představení. Právě tento soubor značně rozměrných a dosud málo vystavovaných nástěnných obrazů byl hlavním lákadlem vídeňské výstavy. Celou levou stěnu hlediště zaujímal obraz nazvaný *Úvod k židovskému divadlu* (3 x 8 m), kde Michoels přináší v náručí Chagalla k řediteli Granovskému, zatímco ve střední části v kruhové kompozici hraje a tančí ve vířivém rytmu skupina klezmerim a o něco dále skupina klaunů předvádí na rukou vzhůru nohama svůj výstup. Figurální výjevy jsou vsazeny do abstraktní kompozice prostorových plánů a na pozadí provázeny množstvím drobných kreseb či nápisů – motivů z tradičního života ve štetlu, oslav svátků nebo výzdoby synagogy, portrétů



Svatba, 1918.

Chagallových rodičů, ženy Belly a dcery Idy, dramaturga Dobrušina a zřejmě i dalších postav z okruhu divadla. Právě ve výzdobě Židovského komorního divadla, které bylo první Chagallovou monumen-



tální prací, se nejvýrazněji prolínají motivy židovské tradice s konkrétním příběhem Chagalla a Belly a abstraktním jazykem současné avantgardy.

Také protější stěnu hlediště mezi okny vyplnila vysoká plátna s postavami ztělesňujícími hlavní obory divadelního umění – *soferem*, písařem svitků a ketub, zastupujícím zde literaturu, *houslistou*, vznášejícím se nad domky vitebského předměstí, *tančící tetkou* mezi muzikanty a *badchenem* – svatebním bavičem – s chupou v pozadí. Všechny tyto postavy jsou součástí svatební oslavy, jakéhosi univerzálního modelu divadla – v horní části navíc jednotlivé alegorie spojuje 8 metrů dlouhý vlys svatební tabule s barchesy, rybami a kohoutem, ovocem a zeleninou, vínem, vodou a přibory. Výjimečné je také poslední plátno ze zadní stěny hlediště se značně abstraktním výjevem *Láska na jevišti* v bílých a stříbrných tónech, na němž tančící pár uprostřed svými pohyby vytváří hebrejskou zkratku Chagallova jména SGL. „Večer o premiéře jsem se nemohl ukázat v hledišti, jak jsem byl postříkán od barev. Ještě pár vteřin, než se zvedla opona, jsem pobíhal, abych v rychlosti namaloval revizity. Nesnášel jsem ‚naturalismus‘...“ vzpomínal později. Pro divadlo Chagall provedl také řadu výprav a návrhy kostýmů ke Gogolovu *Revizorovi*, *Miniaturám* Šaloma Alejchema a *Hrdinovi západu* od J. M. Syngeho.

## MŮJ ŽIVOT

Následující rok 1921 vyučoval Chagall kresbu v koloniích válečných sirotků poblíž Moskvy a začal psát svoji autobiografickou knížku *Můj život*, která končí povzdechem: „*Jsem zoufalý. Vleču se moskevskými ulicemi. Jdu kolem Kremly a dívám se kradmo širokými vraty. Trockij vystupuje z vozu; je vysoký, nos modročervený... Půjdu ho požádat a Lunačarského taky, abych se mohl vrátit do Paříže. Už se mi nechce dělat profesora ani ředitele. Chci malovat obrazy... Jsem tu smutný. Netoužím po ničem jiném než dělat obrazy a třeba ještě něco jiného. Ani carské Rusko, ani sovětské Rusko mě nepotřebují. Jsem jim nesrozumitelný, cizí. Vím zcela jistě, že Rembrandt mě má rád...*“ V létě 1922 poslal své obrazy na výstavu do Kaunasu a odtud do Berlína, kde se také šťastně setkal s rodinou. V Berlíně vytvořil ke knize *Můj život* 26 ilustrací, které Paul Cassirer vydal jako grafické album a které také výstavu Chagallova raného díla uzavíraly. V září 1923 odjel s rodinou na vyzvání Cendrarse do Paříže, kde se o jeho práce začal zajímat obchodník Ambroise Vollard. Začala jeho cesta ke světové slávě. ARNO PAŘÍK

## PURIMOVÁ VZPOMÍNKA

Přesto, že se vlastně necítím nijak starý, přece mi moje dětství připadá jako čas, který je zahalen mlhou prošlého života, mnoha jiných zážitků a práce. Myslím však, že některé věci zůstávají v paměti zapsány docela silně a nesmazatelně, i když se člověk nijak zvlášť nesnaží je zachovat. Není třeba pátrat po tom, čím to asi je. Já sám jsem rád, že prožitky mého dětství mám v paměti v intenzitě, která



Purim. Sefer minhagim, 1768.

není uplynulými léty nijak zvlášť zeslabena. Problém je jen v tom, že na povrch vylíhnou jen jisté věci, jen ty, které naše vrtkavá mysl má v oblíbenosti, ty ostatní ztrácejí své kontury, stávají se stíny a proměňují se nebo mizí úplně.

Možná proto rád vzpomínám na různé věci. Můžu totiž, když se mi zachce, libovolně snít o tom, o čem se mi zachce, a přece mi to připadá jako něco, co se právě tak odehrálo. A přitom je skutečně jen to silné, to, co zůstalo, totiž tváře, charakteristické pohyby, jednotlivá slova, atmosféra, vlastně spíše kontext dějů než jen to, co se úplně přesně událo.

Proto si také rád vzpomínám na svátky, které jsme slavili, na jejich barvitost a náladu a to všechno kolem. Purim mého dětství je radostným svátkem. Chodili jsme k panu dr. Federovi na obec i domů a on nám vyprávěl dějiny židovského národa. Historie o Hamanovi, Ester a Mordechajovi mi utkvěla v paměti. Rabín dr. Feder, sám také spisovatel a velký vypravěč, měl dar podat své příběhy s osobním zaujetím, s elánem, s nasazením a velmi barvitě. Pa-

matuji se, jaké napětí vládlo mezi námi dětmi, když líčil, jak byli Židé ohroženi Hamanovými intrikami. Vzpomínám na Mordechajův strach, když se Ester rozhodla za králem jít, a na jeho odhodlání sebrat veškeré otcovské síly. Dr. Federovi se vždycky rozjasnila celá tvář, když vyprávěl, jak Haman vedl koně, na kterého Mordechaj usedl, když popisoval šťastný konec toho napínavého příběhu. Vůbec jsem neměl pocit, že je to nějaká dávná příhoda. Naopak, prožíval jsem to vyprávění tak, jako by pochopově obcházeli ulicemi a čekali i u našich dveří a jen tak tak se nám podařilo zachránit se!

Možná to takhle dr. Feder vypravoval schválně, vždyť od války uplynulo jen málo let a v padesátých letech, kdy jsem já byl naštěstí ještě dítětem, nebylo lehké být Židem. Možná chtěl, abychom i my děti tak trochu pocítily to ohrožení, které se tehdy zdálo souputníkem každého židovského života, před nímž se snad ani nedalo utéci. Být ve střehu, mít se neustále na pozoru, to ve mně zůstalo a vlastně ani nevím, jestli je to dobře, nebo ne. Možná ani moc ne...

Ale zase ta radost, že to – pro tentokrát – dobře dopadlo! Na svátek jsme byli pozváni k panu rabínovi, jeho paní hospodyně napekla hamantašn, které byly moc dobré, a slavil se svátek vyváznutí z osidel. Myslím, že jsme dostali i nějaké malé dárečky, drobnosti. A možná se teď pletu a míchá se mi literatura se vzpomínkami, ale měli jsme v synagoze i řehtačky, kterými jsme lomozili s nadšením, když nám – už nevím kdo – dal znamení, kdykoliv se ozvalo Hamanovo jméno.

U nás doma se ale nikdo neopil, aby se nám pletlo pozhánání Mordechaje a prokletí Hamana. Ovšem my děti jsme dostaly trochu sladkého domácího rybízového vína s vodou, i to bylo znamením něčeho opravdu mimořádného. No, byly přece jenom svátky! Ale když jsem pak četl, že v purimovém čase zemřel Stalin a Amálkovi potomci, mezi nimiž byl právě i Haman, se prý rozprchlí po Germanii, čili jak mnozí tomu rozuměli – po Germanii –, a dali o sobě vědět za Hitlerových časů, pak jsem snad pochopil tohle memento. Ne snad jako výzvu, abychom ztratili soudnost a rozum, ale abychom si připomněli, jaké to je, jak je to nebezpečné, když se tak stane. Proto bych nebyl proti tomu, upamatovat se na tyhle věci a souvislosti. Napijme se tedy, slavme, budme veselí a na nic, vůbec na nic, přitom nezapomeňme. ARNOŠT GOLDFLAM

## MALÉ SLOVENSKÉ ŠKANDÁLY

### Ústav pamäti národa. Matica. Útok na rabína.

V predchádzajúcom čísle Reh som informoval čitateľov o nomináciách politických strán na obsadenie miesta predsedu správnej rady ústavu pamäti národa (ÚPN). Ako posledný bol vládou Slovenskou národnou stranou (SNS) predstavený 30ročný historik Ivan Petranský z Matice slovenskej. Napísal som aj to, že s Petranským nie je zatiaľ spojený žiaden škandál, publikoval málo a nie je známe, že by sa zúčastňoval profašistických aktivít. Posledná veta si vyžiadala korekciu už v priebehu samotného volebného aktu.

30. januára prebehlo na pôde parlamentu tretie kolo voľby predsedu správnej rady ÚPN. Žiaden z nominantov, teda ani Petranský, nezískal dostatočný počet hlasov. Na druhý deň (31. januára) sa v denníku SME objavili informácie o tom, že Ivan Petranský sa pred dvomi rokmi zúčastnil oslavného stretnutia pri výročí vzniku Slovenského štátu. Bolo to stretnutie, ktorého sa zúčastnili extrémisti z (dnes už zakázanej) Slovenskej pospolitosti, ľudia z Matice slovenskej, zo Zväzu protikomunistického odboja a zo Zväzu na ochranu práv ľudských a národných. Práve na tejto oslave došlo (podľa tlače) k tomu, že metropolita Slovenska, arcibiskup Sokol požehnal „vodcu“ Slovenskej pospolitosti Mariána Kotlebu.

Dvaja predchádzajúci kandidáti SNS na post Predsedu správnej rady ÚPN Arpád Tarnóczy a Peter Bielik sa rovnako ako Petranský oslavy vzniku Slovenského štátu zúčastnili a viedlo to k tomu, že ich nominácia sa stala pre slovenský parlament veľmi problematickou. Napokon sa obaja svojej kandidatúry vzdali.

Po publikovaní informácie o tom, že aj kandidát Ivan Petranský patril medzi účastníkov oslavy, sa častí poslancov zmocnili rozpaky. Ale v štvrtom kole voľby, napriek uvedeným informáciám, získal Petranský 80 poslaneckých hlasov a stal sa predsedom správnej rady ÚPN.

#### ROZHOVOR

V rozhovore, ktorý poskytol pre denník SME (31. januára) sa hlási k tomu, že Jozef Tisa si váži. Z rozhovoru vyberám:

**Čo si myslíte o vyjadreniach arcibiskupa Sokola, že za Slovenského štátu bol blahobyť a že si váži Jozefa Tisa?**

Odpoveď Ivana Petranského: *Je to prirodzené, ak človek vymenuje historické osobnosti, ktoré si váži. Ak to otec arcibiskup takto povedal, tak má určite svoje dôvody.*

#### Je potrebné si Tisa vážiť?

*Možno je potrebné pozerať sa na Jozefa Tisa ako na človeka, politika, ktorý sa ocitol v situácii, ktorá nebola jednoduchá. Možno mnohé jeho kroky považovať za chybné, ale zasa na druhej strane si myslím, že v mnohých smeroch pôsobil aj pozitívne. Zbral na seba obrovskú zodpovednosť, ktorú musel niesť.*

#### V čom pôsobil pozitívne?

*Stál na čele určitého prúdu v slovenskej politike, ktorý sa snažil, aby Slovensko vyviazlo z ťažkej situácie s čo najmenšou ujmom a aby Slováci ako národ prečkali obdobie druhej svetovej vojny čo najlepšie.*



Reprezentujú tito demonštranti väčšinu Slovákov? Foto L. Hradilek.

**Považujete za pozitívne, že to bolo za cenu deportácií svojich židovských spoluobčanov?**

*To, že tu existovali veľmi vážne negatíva, chyby a porušovanie ľudských práv ešte neznamená, že tu neboli aj pozitíva.*

#### Vy si Tisa vážite?

*Vidím ho ako človeka, ktorý je v mnohých smeroch rozporný. Áno, za mnoho vecí si ho možno vážiť a mnohé veci mu je možno vyčítať.*

Predstavitelia SNS zdôraznili, že nový predseda správnej rady je ich nominantom a že SNS stojí za nim. Vyjadrili sa aj k tomu, ako si predstavujú ďalšiu prácu ústavu. ÚPN by mal dokumentovať zločiny, ktorých sa maďarskí fašisti dopustili na slovenskom národe. V súvislosti s predošlým hovoril predseda SNS Ján Slota v TV relácii o „horthyovských maďarských fašistoch“ a o tom, že túto etapu dejín treba objasniť. V inej TV relácii sa podpredsedníčka SNS Anna Belousovová (Malíková) dôrazne ohradila proti tvrdeniu, že Slovenský štát bol fašistický. V podobnom duchu

sa vyjadril aj ďalší člen poslaneckého klubu SNS Jozef M. Rydlo, ktorý dokonca považuje Jozefa Tisa za „najväčšiu osobnosť slovenských dejín v 20. storočí“. Koho považuje poslanec Rydlo za najväčšiu osobnosť slovenských dejín v predchádzajúcich storočiach nie je celkom jasné.

Časť slovenských denníkov si okrem nového predsedu správnej rady ÚPN všimla aj Matica slovenskú, v ktorej dnešný predseda správnej rady ÚPN pracoval. Zistilo sa, že jestvuje úzka spolupráca medzi Maticou a Slovenským hnutím obrody, ktoré má otvorene fašistický charakter, na svojich internetových stránkach (www. SHO.sk) šíri primitívny antisemitizmus a všetko to, čo patrí k štandardnej výbave súčasného slovenského neofašizmu. V minulosti kritizovala slovenská tlač Maticu slovenskú v podobných konotáciách mnohokrát. Matica je štandardnou

zložkou všetkých akcií, na ktorých sa oslavuje Slovenský štát z rokov 1939–45.

#### FEBRUÁROVÉ UDALOSTI

Prvého februára sa v centre Bratislavy mali konať dve demonštrácie. Jedna na podporu arcibiskupa Sokola, ktorý sa pochvalne vyjadril o Tisovi, a druhá, ktorá odsudzovala podporu slovenú Sokolom na adresu Tisa a Slovenského

štátu. Starosta bratislavského Starého Mesta Andrej Petrek na žiadosť polície obidve akcie zakázal. Dôvodom boli obavy z násilností medzi demonštrujúcimi skupinami.

Skupina odporcov Sokola niesla transparenty s nápismi „mons. Tisokol, ideme si po Vás“, kričali heslá ako „Sokol, Tiso, Mach, nemáme z vás strach“ a pod. Holo-hlaví mladíci zo Slovenskej pospolitosti po zákaze demonštrácie zbierali podpisy na podporu katolíckej cirkvi. Hovorca arcibiskupského úradu Tibor Hajdu sa od akcie dištancoval.

V sobotu 27. januára, cestou zo synagógy domov, napadli nadávkami a vulgarizmy dvaja muži bratislavského rabína Barucha Myersa a jeho dvanásťročného syna. Po sérii nadávok a vulgarizmov spokojne ostali na svojom mieste. Útok na rabína a jeho syna odsúdil minister vnútra Róbert Kaliňák, ktorý sa zároveň pochvalne vyjadril k postupu policajtov. Dvaja identifikovaní páchatelia sú obvinení z trestného činu podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd.

JARO FRANEK

## PROBÍRAT SE DĚJINAMI PROTI SRSTI

### *Esej Enza Traversa o Osvětimi a intelektuálech*

Vyhlazení evropských Židů, pro které se vžil termín holocaust nebo šoa, bylo řadu let považováno pouze za jednu z mnoha tragických stránek 2. světové války. Uvědomování si významu Osvětimi (která holocaust symbolizuje a ztělesňuje) v kontextu historického zkoumání je jevem poměrně novým, který lze datovat od konce 70. let minulého století. Tak to konstatuje v úvodu své knihy *Trhlina v dějinách – Esej o Osvětimi a intelektuálech*, kterou nedávno vydalo v českém překladu nakladatelství Academia, francouzský kulturní historik a autor rozsáhlého souboru děl o holocaustu Enzo Traverso.

Jeho snahou je zachytit jednak postoj západních intelektuálů k ohlašující se katastrofě evropského Židovstva, k jejímu průběhu a pak k vývoji poválečné recepce skutečnosti vyhlazovacích táborů a okolností, za kterých k jejich zřízení došlo a dojít mohlo. Současně shromažďuje a zkoumá argumenty autorů, kteří se snaží pojmenovat a promyslet bezesporu nejhrubší porušení lidskosti a nejhlubší trhlinu v dějinách 20. století, těch, kteří fakt Osvětimi chápou jako *zpochybnění celé tradice západního racionalismu*, jako cosi, co má své kořeny v rozporuplnosti pokroku. Co tedy není nevypočitatelným šílenstvím či tendencí ukrytou v jednom společenství svedeném na scestí, ale možností, kterou v sobě nesla (a možná stále ještě nese) západní civilizace. Ta se v tomto pojetí nestala obětí vpádu barbarských a regresivních sil; barbarství je epilogem samotné této civilizace.

Z osobností, jejichž názory Enzo Traverso ve své knize uvádí a analyzuje, zaujímají hlavní místo Hannah Arendtová a její první manžel Günter Anders, dále pak Walter Benjamin, Theodor W. Adorno a Max Horkheimer, lidé, kteří pocházeli z Německa, pro svůj židovský původ i levicovou orientaci emigrovali před nacisty do Paříže, a nakonec – s výjimkou Benjamina, který v roce 1940 na útěku do Španělska spáchal sebevraždu – našli útočiště ve Spojených státech. Hannah Arendtová je věnována třetí kapitola (*Obraz pekla*), Günteru Andersovi kapitola *Osvětim a Hirošima*, zatímco nejvýznamnější představitel tzv. frankfurtské školy Adorno a Horkheimer dostávají prostor v kapitole páté (*Adornův kategorický imperativ*).

Otázky, které se zde kladou, mají pro dané téma zásadní a prvořadou důležitost. Do jaké míry je příčina pohromy šoa zakódována v principech a praxi západní demokracie a civilizace, v tom se citované autority liší. Pro českého čtenáře, který má osobní zkušenost

čtyřiceti let komunistického totalitarismu, je někdy překvapující sledovat marxistická (či neomarxistická) východiska členů frankfurtské školy a jejich vášnivou kritiku Západu a jeho institucí. Ale je to současně i dobrá příležitost uvědomit si, že mnozí brilantní intelektuálové na Západě stále rozlišují mezi komunismem a stalinismem a marxismus ve svých modernějších podobách pro ně stále představuje určitou alternativu.

Do druhé skupiny patří spisovatelé: Paul Celan (*Poezie záhuby*) a Jean Améry a Primo Levi (*Intelektuál v Osvětimi*). Opět tři Židé, Celan z Bukoviny, Améry z Vídně a Levi z Turína. O Celanovi autor říká, že *od konce války byl jeho život jediným dlouhým utrpením, bolestnou cestou za hledáním slov k výpovědi o osvětimské trhlině*. Améry a Levi, kteří oba byli v Osvětimi vězněni, *pojímali své dílo jako pokusy pochopit Osvětim – pokusy nesmírně skromné a zároveň nesmírně ctížádostivé. Skromné proto, že oprostovaly zkušenost od jakéhokoli náznaku epičnosti; ctížádostivé proto, že směřovaly ke kořenu problému. Pokusy nedokončené, které vedou k přiznání, že onu černou díru 20. století nelze pochopit, ale zároveň zdůrazňují, že o pochopení je třeba se snažit*. Všichni tři ukončili svůj život řadu let po válce sebevraždou.

Knihy *Trhlina v dějinách* je textem, který by měl číst každý, kdo se chce pokusit porozumět tomu, co se ve 20. století v Evropě a Evropě stalo. Autor do ní zařadil to, co ze svého hlediska a na základě své velké erudice považoval za vhodné a důležité. Čtenář, jenž se odborně nevěnuje sociologii, politologii či filosofii, zde najde asi nejlepší dostupný výklad současného stavu myšlení a názorů na téma Osvětim, který nejjednodušeji a který mu navíc ukáže cestu ke studiu důležitého děla na toto téma. A současně se mu, pokud dojde k názoru, že něco nesouhlasí či chybí, otevře prostor k pokusu o vlastní promyšlení toho, co – jak se vzácně shodují všechny autority – se v úplnosti a v celistvosti pochopit nedá.

V knize je to formulováno následovně: *Ve snaze porozumět je rozum zcela bezmocný. Může vyhlazování vysvětlit, najít jeho kořeny a historické pozadí, popsat jeho etapy a odhalovat vnitřní logiku jeho postupné radikalizace k úplnému vyraždění celého národa, může zdůraznit jeho podivnou kombinaci starodávné mytologie s moderní racionalitou, ale to všechno ještě neznamená pochopení*.

JÍŘÍ DANÍČEK

## KONFERENCE V PRAZE

(dokončení ze str. 3)

a ředitel Lauderovy akademie v Berlíně Joshua Spinner. Ti se společně – za moderování viceprezidenta B'nai B'rith International Daniela Mariashina – zamýšleli nad perspektivami židovské komunity v dnešní a budoucí Evropě.

### ČESKÁ VSTRĚCNOST

Vrcholem pobytu byla návštěva Pražského hradu. Prezident Václav Klaus původně souhlasil s tím, že přijme užší delegaci na kratší pohovor. Zatímco si většina účastníků prohlížela přijímací prostory tereziánského křídla Hradu a diskutovala s kancléřem Jiřím Weiglem a s ředitelem zahraničního odboru kanceláře prezidenta republiky Ladislavem Mravcem, několik amerických prezidentů probralo základní otázky s českým prezidentem. Tato schůzka však netrvala dlouho a Václav Klaus – oproti původnímu plánu – přišel mezi všechny ostatní hosty a velmi srdečně se s nimi přivítal.

To odpoledne se stihlo ještě další oficiální přijetí, o kus výše (co se topografie týká), v Černinském paláci. Celou delegaci tu přijal ministr zahraničí Karel Schwarzenberg. Hosté si pak prohlédli zejména byt Jana Masaryka a připomněli si význam bývalého československého ministra zahraničí pro vznik Izraele.

Pátý den a vlastně pak celý pobyt ukončila recepce v rezidenci izraelského velvyslanectví. Velvyslanec Arie Arazi, který některé z vedoucích představitelů konference zná ze svých předchozích diplomatických postů, pozval mj. i ministra Cyrila Svobodu, vicepremiéra Alexandra Vondru, s kterým se již hosté setkali, ale také několik dalších osobností českého veřejného a politického života. Tečka to byla vskutku symbolická, protože odtud pak američtí prezidenti odlétali na druhou část své letošní mise, do Izraele.

Organizátoři si tedy mohli zhluboka oddechnout. Jejich úsilí však bylo – jak se zdá – kvitováno s velkým uznáním a povděkem. Jen v málokteré zemi se podaří takovéto delegaci, jakkoli významné, sejít během krátké doby a v takto krátkém termínu doslova se všemi ústavními činiteli. Všichni čeští politici navíc projevovali vstřícnost a vyjadřovali své sympatie jak k otázkám židovské komunity, tak Izraele. Američtí prezidenti tedy odlétali z naší země s pocitem, že Česká republika je jejich evropským favoritem. Doufejme, že jim tento pocit dlouho vydrží.

TOMÁŠ KRAUS



## NÁPIS VE VLTAVĚ... a jiné události

*/Vybráno z českého tisku/*

Média, např. Lidové noviny (21.2.) pod titulkem „Příběh vytěsňené minulosti“ připomínají, že ve Francii zemřel „symbol francouzské kolaborace s nacisty“ Maurice Papon, odpovědný mj. za deportace více než tisíce francouzských Židů. Po válce dlouho unikal spravedlnosti (byl dokonce pařížským policejním šéfem), proces s ním v 90. letech přispěl k debatě o spoluzodpovědnosti Francouzů za holocaust. ■

Zlínský deník (3.2.) připomněl, že den předtím s východem první hvězdy oslavili Židé Nový rok stromů, Tu bišvat. ■ I v únoru poutal pozornost médií (např. Mladé fronty Dnes, 9.2. pod titulkem



„Tugendhat: stát nástupcem gestapa?“) spor o vrácení asi nejslavnější moderní stavby u nás, brněnské Tugendhatovy vily. „Tugendhatovi byli němečtí Židé,“ píše Neviditelný pes (21.2.) v reakci na článek v MfD, „jak proboha přijdou k tomu, aby dům, který si za poctivě vydělané peníze vystavěli, se stal kulturní památkou nějakého jiného národa?“ V jiném článku stejné médium (19.2.) připomíná mj. fakt, že vrácení zemědělské půdy bylo pro bývalé čs. občany německé národnosti podmíněno odbojovou činností, za niž ale nebyl považován pobyt v koncentračním táboře. ■ O osudu jedné z nejvýznamnějších sbírek obrazů u nás, kterou vytvořil brněnský advokát Arthur Feldman (1877–1943 ve vězení na Špilberku), se roze-psal Brněnský deník (30.1.). ■ „Benátský Žid se stal kulturním archetypem, postavou, bez níž si nelze představit kulturní kánon západní civilizace,“ píše se mj. v recenzi MfD (6.2.) na další z řady současných inscenací Kupce benátského v českých divadlech. Autor cituje také z programu: „Shakespearova hra je z dnešního pohledu vysoce politicky nekorektní – ale vůči komu vlastně?“ ■ Klasickým konstatováním („po bývalé židovské čtvrti zůstalo ve městě kromě školy a hřbitova jen lidové označení Židovna“) končí obsažný článek v Brodském zpravodaji (únor 2007), který sleduje historii židovského osídlení v Uherském Brodě od 15. století; tamní komunita patřila k největ-

ším na Moravě, v pol. 19. století měla přes tisíc členů. Po šoa se vrátily čtyři rodiny. ■ Že v Mikulově žilo až 50 % židovských obyvatel a na Moravě je řada unikátních míst z hlediska židovské historie, připomněl mj. pořad ČT 1 (27.1.) nazvaný „Čtyři židovská nej na Moravě“. ■ Snahu jednoho mikulovského spolku o zapsání zdejšího

unikátního židovského hřbitova na seznam památek UNESCO popsala MfD (15.1.). Stejný list (2.2.) referoval o synagoze ve Velkém Meziříčí, na jejíž opravu zatím nejsou peníze a budova slouží jako tržnice. ■ Řadu dní se média (např. Lidové no-

viny, 2.2., pod titulkem „Cenná písmena ležela na dně“) zabývala jako senzací poškozením hebrejského nápisu na sousoší sv. Kříže s Kalvárií na Karlově mostě a jeho lovením z Vltavy. Na náznak TV Nova, že nápis, pro ně hanlivý, mohli poškodit čeští Židé, reagoval ředitel ŽM v MfD (13.2.). ■ Za „otce“ českého „antisemitismu“ byli považováni např. A. Jirásek, Karel Kramář, básník J. S. Machar a mnozí další, soudí na konci svého kuriózně pojatého článku se slibným názvem „Antisemitismus po česku“ jeho autorka v Právu (17.2.). ■ Média připomněla, že se „už čtvrtým rokem i v ČR slaví Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti“. Moravský sever (30.1.) např. zapsal osud Artura Langra z Loštic, který se zachránil díky útěku z protektorátu (a štěstí při výbuchu utečenecké lodi Patria u palestinských břehů); utíkal i po roce 1948. ■ Teplický deník (31.1.) si památný den připomněl rozhovorem s podtitulkem „Zhruba stovka Tepličanů se hlásí ke zdejší židovské obci“. ■ „Když se někdo chce stát Židem, může. Ale chceme se dozvědět, z jakých pohnutek to dělá a jest-

li to myslí upřímně,“ řekl mj. rabín K. E. Sidon Havlíčkobrodskému deníku (10.2.). „Někdo je prostě jen mešuge. Povinností rabína je mu říct: Pozor, uklidni se, ty jako člověk máš nezadatelné postavení vůči Bohu, a pokud se chováš slušně vůči lidem a Pánubohu, tak to v zásadě nepotřebuješ.“ A dále: „Nesmí si dělat iluze... nikdo nemůže zaručit, že za pár let nepřijde nějaké šoa nebo vyhnání. Celé dějiny se to stávalo.“ ■ Hranický týden (16.2.) věnoval článek významné osobnosti Hranic Walteru Heinovi (1908–1987), jazzovém pianistovi, hráči tenisu, bridže a šachu, funkcionáři a mezinárodnímu rozhodčímu v boxu atd. Hein po válce restituoval rodinnou likérku, po r. 1948 došlo k „malému zázraku“ – zaměstnanci ho zvolili národním správcem. V r. 1951 byl propuštěn jako „sionista“ a „agent titovské Jugoslávie“, fakt, že neskončil ve vězení, vysvětloval trochu záhadně: „Zachránili mě dělničtí boxeři.“ ■ Frýdecko-místecký deník (7.2.) hledá pamětníky židovské útulny v Ostravici z let 1938–9. ■ Týdeník Týden referuje o deníku „české Anne Frankové“, dvanáctileté Věry Kohnové z Plzně, který vydal MUDr. Z. Susa. ■ Pod titulkem „Ostraha muzea často čelí útočné hrozbě“ přinesla Vysočina (27.1.) komentovaný rozhovor s členem ostrahy ŽM v Praze, který žije v Úsobí na Havlíčkobrodsku. ■ „Jako upřímný liberál toužící po míru i jako zrádce bývá hodnocen přední izraelský prozaik a komentátor David Grossman – ze strany Izraelců i Arabů,“ píše v portrétu známého izraelského spisovatele MfD (3.2.). ■ Na jednu židovskou zřejmě spe-



Kresby Antonín Sládek.

ciální radost upozorňuje Prostějovský deník (29.1.) pod titulkem „Židé rádi tančí v kruhu“. ■ Také ve skanzenu na Veselém kopci slavili konec masopustu po staročesku: v maskách, mezi kterými nemohl chybět Žid. (tp)

## IZRAEL: Po korejsku na Írán

Dobry chyták pro Západ. Tak zní izraelské hodnocení nového palestinského kroku. Po měsících tahanic mezi vládním Hamásem (premiér Ismáíl Haníja) a opozičním Fatahem (prezident Mahmúd Abbás), po násilnostech hraničících s občanskou válkou se Palestinci shodli na vládě národní jednoty. K dohodě dospěli v Mekce, pod saúdskou kuratelou a na posvátném místě islámu, což má výsledkům dodat přesvědčivost. Jeruzalém hodnotí kladně samotný fakt dohody mezi Palestinci, zvláště přispěje-li k uklidnění na teritoriích. Jenže z izraelského pohledu je tu podstatný háček.

Dosavadní vláda Hamásu podléhala západnímu bojkotu, včetně finančního, neboť odmítala splnit tři základní podmínky: uznat Izrael, zřít se násilí a přijmout dohody předchozích palestinských administrativ s Jeruzalémem. Nynější vývoj směřuje k situaci chytré horákyne. Hamás bude zmíněné podmínky nadále bojkotovat, ale Fatah, který už je coby někdejší tvůrce vlády splnil, má zajistit, aby se jeho „vysvědčení způsobilosti“ vztahovalo na celou vládu národní jednoty. Západ by tedy nazíral vládu Palestinské samosprávy (už ne s Haníjou, ale s poloviční účastí Hamásu) jako přijatelnou a zrušil by sankce, ač by Hamás na svém odmítání nezměnil ani ň.

Takový obchod se v Izraeli nelíbí nikomu bez ohledu na politické barvy. Ve druhé polovině února se ho svou kyvadlovou diplomacií snažila žehlit americká ministryně zahraničí Condoleezza Riceová, ale sázet na rozuzlení bylo v době uzávěrky ještě předčasné. Teprve se ukáže, jakou výdrž projeví sankce Ameriky, a především Evropy.

### ZÁRUKY A ZBOŽÍ ZA REAKTOR

Nečekaný podnět ovšem ve stejné době získalo řešení jiné hrozby pro Izrael, tentokrát strategické, vycházející z Teheránu. Na kročení iránského jaderného programu si zatím vylámali zuby všichni světoví hráči. Spojené státy nemají s Teheránem diplomatické styky, Evropská unie nespěla s diplomatickým nátlakem a Rada bezpečnosti OSN zatím ani s hrozbou sankcí. A do této nejistoty přišla jako blesek dohoda o zmrazení jaderného programu komunistické Severní Koreje, dohoda, která se v Izraeli široce reflektuje jako možný vzor pro Írán.

Shrňme severokorejský případ ve stručnosti. Nejizolovanější režim planety rozvíjí svůj jaderný plán už dobrých dvacet let. V roce 1994 s ním USA uzavřely dohodu o zmrazení plutoniového programu, ale ta

nakonec k ničemu nevedla. V roce 2003 KLRD odstoupila od smlouvy o nešíření jaderných zbraní, v roce 2005 se přiznala k jejich vlastnictví a loni v říjnu atomovou bombu ke zděšení světa vyzkoušela. Teprve pak přišlo diplomatické řešení. V polovině února s ní USA, Rusko, Čína, Japonsko a Jižní Korea udělaly velkorysý kšeft: uzavře-li Severní Korea svůj reaktor a vpus-



K uznání Izraele Abbás Haníju nepřesvědčil. Foto ČTK.

ti-li do země mezinárodní inspektory, tamní režim dostane nejenom záruky pro své přežití, ale i energetické suroviny nezbytné pro přežití země.

Stalo se, byt' zatím jenom na papíře. Jisté však je, že Bushova Amerika, která KLRD řadila – vedle Íránu a Saddámova Íráku – do „osy zla“ a odmítala s ní jednat, obrátila o 180 stupňů, škrtá režim v Pchjongjangu ze seznamu sponzorů terorismu a ruší sankce vůči němu. Že by inspirace pro postup vůči Íránu? Lze i s tímto režimem dohodnout nějaký mocenský modus vivendi podle zásady „žít a nechat žít“? Tato otázka zajímá izraelské politiky, novináře i analytiky.

### KDE HLEDAT PROBLÉM

Politici v Jeruzalémě s inspirací souhlasí. Vicepremiér Šimon Peres prohlásil, že rozhodnutí Pchjongjangu ukazuje vliv hospodářských sankcí: „Mezinárodní spo-

lečenství, pokud se sjednotí, má k dispozici účinné možnosti.“

Za „velmi důležité“ považuje ustoupení Severní Koreje i Juval Steinitz, poslanec Likudu a bývalý šéf zahraničního výboru Knesetu, který však v životě opsal zajímavou názorovou dráhu od hnutí *Šalom achšav*. Dopad na Írán bude podle jeho názoru široký a prý můžeme být „lehce optimističtější“.

Své argumenty k Íránu Steinitz rozvinul v debatě s redaktory listu *The Jerusalem Post*. Írán se svého jaderného programu sám od sebe nevzdá, neboť ho používá nejenom k vydírání (jak úspěšně činí též Severní Korea), ale i pro své ambice oblastní velmoci. Tento postoj může Teherán změnit za kombinace sankcí a hrozeb použitím síly. Nicméně má-li hrozba silou působit účinně, neměla by podle Steinitze vycházet z Izraele, nýbrž z USA. Teherán prý teď považuje Izrael za politicky oslabený, ale obává se Ameriky, její vojenské síly v sousedním Íráku, jejích letadlových lodí přesunujících se do Perského zálivu.

Írán podle Steinitze rozvíjí svůj zbrojní arzenál do podoby globální hrozby. Jeho balistické střely by již dnes dostřelily do Řecka, za rok či za dva budou mít v dosahu Paříž a Londýn. A právě pro tento globální charakter iránské hrozby by jí neměl čelit sám maličký Izrael, nýbrž by měla najít stejný globální odezvu. Steinitz už to neříká doslova, ale zřejmě si dovede představit nějakou dohodu mezi Teheránem a světovými mocnostmi, jež by ajátolláhy dokázaly dostat pod účinný tlak. V tom vidí korejskou inspiraci.

A proč se Írán, má-li skutečně ambice globálního hráče a chce-li hlavně kontrolovat oblast Zálivu, soustředí ve své rétorice nejvíce právě na Izrael? I zde má Steinitz racionální vysvětlení: „Snad proto, aby uklidnil Evropu. Nemohu si nepřipomenout Hitlera. Dokud se soustředil na Židy, zbytek světa se až tak nevzrušoval. Možná je to teď velmi chytrá taktika, jak sdělit zbytku světa, že problémem je Izrael. Evropa by na to mohla skočit. Myslím, že teď musíme hlavně informovat Evropu.“ **ZBYNĚK PETRÁČEK**



## Kalendárium

Před **40 lety**, 4. 3. 1967, zemřel v Praze historik **OTTO MUNELLES**, jeden z posledních představitelů generace předválečné hebraistiky. Narodil se 8. 1. 1894 v pražské rodině, o níž jsou zmínky již v 16. století. Studoval pražskou Talmud-Tora, na zdejší německé univerzitě klasickou filologii a později hebraistiku. Podobně jako jeho vrstevník Jiří Langer odešel do Polska, kde studoval Talmud a chasidskou literaturu; získal tu i rabínskou aprobaci. Po návratu (1922) působil v pražské Chevra kadiša a systematicky se věnoval hebrejské bibliografii, v níž byl uznávaným odborníkem. Za protektorátu byl vězněn v terezínském ghettu, v šoa ztratil celou rodinu. Po válce působil vědecky v pražském ŽM a vychoval řadu následovníků (viz zde str. 8–9). Z jeho díla jmenujme alespoň dva dodnes nepřekonané spisy *Starý židovský hřbitov v Praze* (1955) a *Bibliografický přehled židovské Prahy* (1952), který věnoval „památce poslední generace historiků, kteří se zabývali dějinami židovské Prahy a kteří zůstali věrni tomuto úkolu až do svého násilného konce“. (O Munelesovi více viz Rch 3/1992, Rch 10/1998.)

Před **195 lety**, 28. 3. 1812, se narodil Munelesův předchůdce **KOPPELMANN (KALMAN) LIEBEN**. Historik, přední úředník pražské židovské obce, od r. 1843 sekretář pražské Chevra kadiša, se zabýval především výzkumem náhrobků na Starém židovském hřbitově. Tohoto tématu se týká i jeho hlavní dílo *Grabschriften des Prager israelitischen alten Friedhofs mit biographischen Notizen* (1856). Zemřel v Praze před **115 lety**, 11. 3. 1892.

Před **150 lety**, 8. 3. 1857, zemřel ve Vídni spisovatel a novinář **ITZIG JEITTELES**, další z řady nositelů slavného jména pražských židovských vzdělanců (narodil se v Praze 3. 10. 1814). Po konverzi si ovšem jméno změnil a byl v Rakousku znám jako básník, publicista a redaktor **JULIUS SEIDLITZ**.

Před **90 lety**, 17. 3. 1917, se v Praze narodil **KAREL ŠVENK**, výrazná osobnost kulturního dění v terezínském ghettu, které představuje ojedinělý fenomén v historii evropské židovské kultury. Pražský a terezínský kabaretiér, herec, zpěvák, básník a skladatel zahynul 1. 10. 1944 v Osvětimi. (Více o něm a terezínském divadle viz např. Rch 9/1991.)

Před více než **110 lety**, 22. 2. 1897, se v Klatovech narodil jiný představitel terezínského, ale také české kultury **KAREL FLEISCHMANN**. Byl mnohostranně nadaný:

psal verše, prózu, maloval, pracoval s grafikou a fotografií, přednášel, organizoval výstavy a zájezdy, vydával knihy, patřil k zakladatelům avantgardního českobudějovického sdružení Linie (1930–38), byl v redakční radě jeho časopisu, kde komentoval dění ve světě. Vedle toho publikoval v odborném tisku a provozoval lékařskou praxi (v Českých Budějovicích) jako dermatolog a venerolog. V terezínském ghettu, kam byl deportován v dubnu 1942, se stal zástupcem vedoucího zdravotnického sektoru a měl na starost domovy pro přestárlé. Jeho funkce a povolání mu umožnily proniknout do všech zákoutí ghetta a napomohly k tomu, že dokázal podat mimořádně působivé a věrohodné umělecké svědec-



Karel Fleischmann před deportací. Foto archiv.

tví. Za necelé dva roky vytvořil více než 600 kreseb a napsal desítky básní a textů, mj. *Deník*. Byl deportován jedním z posledních transportů do Osvětimi a 24. 10. 1944 zavražděn v plynové komoře. (Více o něm viz např. Rch 2/1997.)

Před **115 lety**, 22. 3. 1892, se v Rychnově nad Kněžnou narodil **KAREL POLÁČEK**. I když jsme tomuto umělci v Rch věnovali hodně místa, nelze na něj nezapomenout. V čase, který uplynul od jeho skonu (na pochodu smrti na jaře 1945), se několikrát mohlo zdát, že jeho hvězda pohasíná. Vždycky se ale ukázalo, že tomu tak není. Realie v jeho publicistickém i prozaickém díle mohou být poplatné době, jeho práce s jazykem, odhalení fráze jako jazykové lži, umění zkratky, charakterizační umění, autorský postoj apod. jsou však stále fascinující. Díky nim Poláček zůstává dodnes jedním z nejčtenějších českých prozaiků. A nejen to: rovným dílem ho mohou za „svého“ autora považovat Češi i Židé. Něco podobného se v Evropě povedlo jen málokomu. tp

## Z NOVÝCH KNIH

### Michal Schonberg PROJDI TOU BRANOU!

#### *Rozhovory s Alešem Veselým.*

Výpravná, krásně graficky upravená publikace, věnovaná jednomu z našich nejpозорhodnějších současných umělců. V rozhovorech s M. Schonbergem Aleš Veselý podrobně hovoří o svém životě a práci, o okolnostech vzniku a záměru svých stěžejních děl, o povaze materiálů, z nichž tvoří, a svém vztahu k nim. Text je doplněn fotografiemi a kresbami. Vydalo nakladatelství Torst v Praze roku 2006. 314 stran.

### Alena Ludvíková AŽ BUDU VELKÁ, NAPIŠU ROMÁN.

#### *Deník matky a dcery z protektorátu.*

Ve stejné době, jako si malá Alena Ludvíková od ledna 1944 do května psala deník, vznikaly záznamy, které si psala její matka v Terezíně. Zatímco dcera píše o vztahu k otci, dění ve škole či prvních láskách, matka věcně líčí každodenní život v ghettu. Krom toho jsou k textu dodány poznámky, nazvané „jak to bylo“, které autorka psala v dospělosti. Nejpůsobivější je ovšem dvouhlas deníků – autentický záznam doby a v případě terezínského deníku další z jedinečných historických svědectví.

Vydalo nakladatelství G plus G v Praze roku 2006. 190 stran.

### Hannelore Brenner-Wonschicková DĚVČATA Z POKOJE 28.

#### *Přátelství, naděje a přežití v Terezíně.*

Příběh dívek, které společně žily na jedné světnici v terezínském ghettu. Z šedesáti jich přežilo šoa patnáct, některé z nich se každý rok scházejí.

Z německého originálu přeložily Iva Kratochvílová a Lenka Šedová. Vydalo nakl. Barrister & Principal v Brně roku 2007. 296 stran.

### Martin Gilbert DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA.

#### *Úplná historie.*

Rosáhlé dílo podává čtivým způsobem synchronní přehled událostí ve všech fázích postupně se rozšiřujícího světového konfliktu. Autor využívá nejen archivní dokumenty, ale i deníky, dopisy, výpovědi svědků a v neposlední řadě i obětí nacistické perzekuce.

Z anglického originálu přeložil Zdeněk Hron. Vydalo nakl. BB/art v Praze roku 2006. 894 stran.

### Jaroslava Krejsová PŘES VOLARY PŘEŠLA SMRT.

#### *Pochod smrti očima pamětníků.*

Informace sepsaná na základě výpovědi přímých účastnic a dochovaných dobových materiálů o pochodu smrti 600 židovských žen různých národností z německého koncentračního tábora Helmbrechts do Volary.

Vydala autorka za finanční podpory města Volary v česko-německo-anglické edici. 158 stran textu plus obrazová příloha. am



**ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE**

(Společenský sál, Maiselova 18)

PURIM 5767

■ V sobotu **3. března** se od 19.00 koná tradiční purimová oslava. Účinkují: Judita Škodová – violoncello; Ondřej Vetchý a členové Divadla Na Prádle. Uvádí Ladislav Gerendáš. Od 22.00 následuje diskotéka Unie mládeže. Současně v sále ve 3. patře zahraje k tanci a poslechu Obecní jazzový orchestr Ondřeje Erneye.

■ V neděli **4. března** se od 15.30 uskuteční Purim pro děti. Divadlo, písničky, básničky, soutěž masek a občerstvení. Připravila Vida Neuwirthová.

**BEJT PRAHA – PURIM**

■ Zveme vás na oslavu Purimu s rabínem Mortonem Narrowem: čtení *Megilat Ester*, masky, sladkosti a víno. Koná se **3. března** od 19.00 ve Španělské synagoze.

**KULTURNÍ PROGRAM ŽOP**

■ V úterý **6. března** od 15.00 zveme na pořad z cyklu *Podvečer s Yvonne Přenosilovou*, neboli 2. rande v Praze s J. N. Assamanem, kurátorem Muzea hl. m. Prahy. Téma: *O židovských mecenáších a o všem, co by vás mohlo o Praze zajímat.* (Náhrada za zrušený lednový podvečer.)

■ Ve čtvrtek **14. března** od 15.00 začíná diskusní odpoledne *Káva o čtvrté*. Pozvání na ně přijal významný český spisovatel a publicista Ludvík Vaculík. Občerstvení, vstup volný. Moderuje Honza Neubauer.

**KONCERT PRO ČLENY****ŽIDOVSKÉ OBCE V PRAZE**

■ Židovské muzeum v Praze vás zve na slavnostní koncert pro členy Židovské obce v Praze. Koncert židovské barokní hudby *Le-El elim* (Bohu všemohoucímu) zazní v podání souboru Collegium musicum Brno. Koná se ve Španělské synagoze **13. března** v 18.00. Vstupenky zdarma lze vyzvednout od 1. 3. u paní Evy Fantové – Jáchymova 3, Praha 1, každý všední den od 10 do 12 hod. (tel. 226 235 051; e-mail: fantova@kehilaprag.cz). Sál pojme pouze 250 osob, a proto si lístky laskavě vyzvedněte co nejdříve.

**VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ****CENTRUM ŽM V PRAZE**

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ 1. 3. v 18.00: *Týdenní čtení Tóry* – přednáška vrchního rabína Karola Efraima Sidona.

■ 6. 3. v 18.00: *Ptejte se rabína na Purim či cokoli jiného, co by mohl vědět.* Vrchní švédský rabín Morton Narrowe. Ve spolupráci s Bejt-Praha. Anglicky s tlumočením.

**KULTURNÍ POŘADY**

Dezider Solomon: Purimová maska. Foto ŽMP.

■ 7. 3. v 18.00: *Setkávání nad Bibli. Kniha Exodus, kapitola 1 – Když byl ještě Izrael v Egyptě.* Cyklus rozprav o biblických textech – jak je čtou Židé a jak křesťané. Diskutují: rabín K. Efraim Sidon a evangelický teolog Martin Prudký. Moderuje teolog Mikuláš Vymětal. Ve spolupráci se Společností křesťanů a Židů.

■ 12. 3. v 18.00: *Od diskriminace ke genocidě.* Přednáška na pomezí filatelie a historie, část 1. Heinz Wewer (Hochschule der Künste, Berlín). Anglicky s tlumočením. (2. část 18. 4. 2007)

■ 13. 3. v 18.00: *Mame-lošn to je jidiš... dnes v písničkách* Hana Frejková – zpěv, Michal Hromek – kytara. Vstupné 60 Kč.

■ 14. 3. v 18.00: *Židé v hlavních zemích diaspory: Maďarsko* – debata o tom, co se změnilo v situaci Židů od 2. sv. války. Hosté: E. Kleinová (novinářka), K. Pošová (překladatelka), V. Nálevka (historik).

■ 15. 3. v 18.00: PhDr. Blanka Soukupová, CSc. (UK v Praze) – *Češi-židé mezi Mnichovem a 15. březnem: češství, české židovství a židovství v interakcích.*

■ 20. 3. v 18.00: Vernisáž výstavy *Mizrach & Shiviti* – papírořezy izraelské výtvarnice Ester Shilo. O historii užité mizrachu promluví PhDr. E. Kosáková. Zahraje skupina *Trombenik*. Občerstvení.

■ 26. 3. v 18.00: *Normální, či normalizovaná pospolitost? Židovské obce v Husákově Československu pod dohledem StB.* Debata: Mgr. I. Bumová (etnoložka, Ústav paměti národa), PhDr. P. Žáček (Archiv bezpečnostních složek MV), J. Róna (malíř a sochař).

■ 28. 3. v 18.00: *Ženy v Bibli, ženy dnes. Díl III. – Dina a Tamar, Judova snacha: Kontrola ženské sexuality.* Cyklus přednášek hebraistky Mgr. Terezie Dubinové.

■ 29. 3. v 18.00: PhDr. Valerián Bystrický, DrSc. (Historický ústav Slovenské AV) – *Slovensko za druhé republiky.*

■ 11. března 2007 ve 14.00: Pořad pro děti a rodiče *O královně Ester*. Povídání o Purimu, dílna v maskách a prohlídka Klausové synagogy Jednotné vstupné 40 Kč.

■ *Není-li uvedeno jinak, je vstupné na přednášky 20 Kč.*

**VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM V BRNĚ**

(Třída kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 1. 3. v 19.00: „*Piškor*“ *Ludvíka Aškenezeho*. První hra z cyklu *Šoa* v české rozhlasové hře 60. let. Pořad připravil Mgr. P. Hnilička. Vstupné 20 Kč.

■ 13. 3. v 19.00: *Putování po dnešním Izraeli*. Přednáška Valentína Laburdy, promítání diapozitivů. Vstupné 10 Kč.

■ 20. 3. v 19.00.: *Jehudi Menuhin* – pořad o fenomenálním houslistovi a dirigentovi připravil J. Beránek. Vstupné 10 Kč.

■ 25. 3. v 15.00: Rozinky a mandle: *Pesach*. Program (nejen) pro děti od 5 let s doprovodem. Vstupné 30 Kč.

■ 27. 3. v 19.00: *Uvedení knihy Paula Spiegla Co je košer*. Večer spojený s prodejem vycházející knihy. Vstup 10 Kč.

■ 29. 3. v 19.00: *Židovská privilegia 13. století*. Přednáška Mgr. Mileny Flodrové. Vstupné 10 Kč.

**PŘÍBĚH RODINY KOLBENŮ**

■ Nově otevřená výstava v Galerii Roberta Guttmana se věnuje několika členům rodiny Kolbenů: ing. Emilu Kolbenovi, technikovi a vynálezci; jeho bratrovi ing. Alfredu Kolbenovi a synovi ing. Hanuši Kolbenovi, kteří byli rovněž techniky a konstruktéry, ale navíc i talentovanými malíři. Jejich obrazy jsou na výstavě představeny vůbec poprvé. Na výstavě lze zhlédnout i dokumentární film *ČT Zpověď ing. Jindřicha Kolbena* o osudech Emilova vnuka. Výstava je přístupná do půlky dubna v Galerii Roberta Guttmana (U Staré školy 3, Praha 1).

**DUDIHO MASKA**

*Každý měsíc prezentuje Židovské muzeum v Praze předmět měsíce – jeden z objektů ze svých sbírek. Letos v březnu to je předmět, který sice nemá žádnou historickou hodnotu, přesto je velmi cenný: připomíná nám člověka, kterého jsme znali a který dlouhá léta neodmyslitelně patřil k minjšanu Staronové synagogy. Je to purimová maska, kterou v Domově seniorů Charlese Jordana vytvořil Dezider Solomon (1918–2006) zvaný Dudí, původem z Chustu. Popsal ji do latinky převedeným textem žertovné purimové písně A gutn purim, malech. Pro ŽMP písničku rekonstruovala a nastudovala zpěvačka a etnomuzikoložka Kateryna Kolcová.*

## ZÁPIS DO ŠKOLKY PRO ŽIDOVSKÉ DĚTI

■ Zápis na školní rok 2007–8 v Mateřské škole Na Výšinách bude **11. a 12. dubna** ve 13–17 hodin. V rámci programu Lauderovy školky v Praze se děti učí hebrejsky, dále si mohou vybrat angličtinu, výtvarnou, taneční a dramatickou výchovu, hru na flétnu a práci v keramické dílně. Doporučujeme rodičům, aby své potomky přihlásili včas, ty zapsané pozveme na dny otevřených dveří. Nepřihlášené děti již nebudeme moci přijmout.

Další informace: Kateřina Bíglová, e-mail: katerina.biglova@kehilaprag.cz, mobil: 724 214 332.

## WIZO

■ Naše březnová schůze se koná dne **21. 3.** v Židovské radnici, výbor se sejde **14. 3.** v Jáchymově ulici. ZV

## HIDDEN CHILD

■ Naše klubové setkání se koná v následujících termínech: **15. března, 17. května a 14. června**, vždy v 15.00 na obvyklém místě. Celostátní členská schůze se uskuteční dne **20. dubna**. Výbor Hch

## SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ SŽOV zve své členy a přátele na další pravidelnou schůzi, která se koná dne **8. března** od 10.00 ve 3. patře Židovské radnice. Program: J. Heřkovič: Židovští vojáci v bitvě u Sokolova; A. Fried: K výročí T. G. Masaryka.

■ Dne 8. února, u příležitosti pravidelné schůze Sdružení židovských odbojářů a vojáků, proběhly volby nového výboru. Předsedkyní SŽOV byla zvolena E. Benešová, členy výboru se stali (v abecedním pořadí): L. Friedlaenderová, Z. Jedličková, P. Polák, J. Poskočil, V. Schwarcz, G. Singer. Čestnou předsedkyní SŽOV se stala P. Kováčová.

## BRNO: KONKURS NA RABÍNA

■ Židovská obec Brno (ŽOB) vypisuje konkurz na místo duchovního (rabína nebo kantora). Podmínkou je židovský status uchazeče, příslušné vzdělání nebo ochota podstoupit potřebnou přípravu, schopnost dohovřít se česky nebo slovensky, případně v krátké době si nezbytné jazykové znalosti osvojit. Vážnému zájemci bez dokončené profesní přípravy nabídneme zprostředkování potřebného studia na některém zahraničním rabínském semináři (Maďarsko, Velká Británie, Izrael), a to včetně určitého příspěvku na krytí nákladů se studiem spojených. Hmotné zabezpečení přijatého uchazeče bude dáno obecnými předpisy pro odměňování církevních zaměstnanců (nařízení vlády 322/1998

## VÝZVY, ZPRÁVY

### INZERCE



ve znění platných předpisů), doplněně případně o další benefity. V případě potřeby lze zajistit služební byt. Obec vlastní provozovnou mikve. Židovská škola pro uchazeče s dětmi není v místě k dispozici. Nabídky s uvedením CV, písemnými doporučeními, popisem dosavadní praxe a představou o budoucím působení v ŽOB přijímá sekretariát ŽOB, tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, ČR, pouze písemně, faxem nebo e-mailem (fax 00420-5-45213803, e-mail zob@zob.cz). Údaje vzájemně oboustranně poskytnuté budou považovány za důvěrné.

## SEMINÁŘ ŽIDOVSKÉ MLÁDEŽE

■ Dovolujeme si vás upozornit na seminář židovské mládeže z celé střední Evropy (Slovensko, Polsko, Maďarsko, Česká rep.), ale i Turecka a republik bývalé Jugoslávie, který se bude konat o víkend **23.–25. března** na Slovensku.

Seminář je určen především účastníkům taglitu, ale všichni jsou vítáni – (očekáváme více než 90 účastníků). Seminář má název *Tajemství posvátného času* a hlavní témata jsou: Čas v judaismu; Čas v izraelských médiích; Čas v hudbě.

Můžete se těšit na hosty, jako je dr. Micha Goodman, který je vedoucím Jewish Leadership Institutu, přední izraelské novináře, kteří budou hovořit o pozadí současných izraelských médií, a mnoho dalších.

Doprava na seminář bude pro zájemce zajištěna z Brna, případně z dalších měst. Cena semináře je \$ 45 (s cestou z Brna), \$ 25 s vlastní dopravou. V ceně je program, ubytování, strava, party. Pro více informací nás neváhejte kontaktovat.

S přátelským pozdravem *Dani Kolský* (420 776 176 417, sochnut@volny.cz)

## RAFAEL CENTRUM

■ Milí přátelé, již deset let se pravidelně každý týden scházejí skupiny v projektu Rafael Centra (dříve nazvaném Rodiny po holocaustu). Na uzavřené terapeutické skupiny přicházejí přeživší holocaust, lidé z druhé a třetí generace i jejich rodinní příslušníci. Přicházejí také lidé, jimž je téma židovství blízké. Skupiny vedou zkušení terapeuti, kteří si sami téma židovství i ostatní témata osobní dlouhodobě zpracovávali v profesionálních skupinách.

Ve skupinách se dodržují pravidla důvěrnosti. Můžete zde proto v bezpečí a otevřeně hovořit o svých starostech a problémech ze svého života současného i z rodinné historie. Ve skupině ale také můžete jen sedět a mlčet, je jen na vás, jak a kdy se do jejího běhu zapojíte.

Dvakrát ročně se skupina sejde na víkendovém setkání v Krchlebech, kde se můžete ještě více poznat a sprátelit. Celý projekt těchto skupin je dlouhodobě podporován Nadačním fondem obětím holocaustu a Židovskou obcí Praha, a proto jsou skupiny v Praze bezplatné.

Pokud byste měli o tyto skupiny zájem, obraťte se telefonicky nebo e-mailem na níže podepsané terapeuti. Těšíme se na vás, rádi vás uvidíme.

Věra Roubalová – 737 754 418, vera.roubalova@volny.cz; Helena Klímová – 605 439 354, hklimova@volny.cz; Martin Mahler – 602 864 045, martin.mahler@seznam.cz.

Terapeuti Rafael Centra pod občanským sdružením Rafael Institut

## PODĚKOVÁNÍ

■ Ráda bych tímto způsobem poděkovala Židovské obci v Plzni za jejich pomoc při výměně mého bytu v Písku. Díky nim byla moje žádost adresovaná Městskému úřadu v Písku v krátké době k mé spokojenosti vyřízena. Výměnu jsem žádala s ohledem na svůj zdravotní stav (jsem invalidní, těžko se mi chodí). Ještě jednou všem děkuji. S přátelským pozdravem *Jana Vašková*, Písek

## SEZNÁMENÍ

■ Pro nedostatek jiných příležitostí hledám touto cestou přítele do 65 let, kultivovaného a laskavého, který se cítí být těž osamělý a rád by se seznámil se ženou stejných kvalit, fin. nezávislou a snad i atraktivní. Zn.: Přátelství, cit a tolerance. Odpovědi, prosím, do redakce Rch. Děkuji.

## ZEMŘEL DR. SHMUEL TOMAS HUPPERT

Dne 31. října 2006 zemřel ve věku 70 let v Jeruzalémě rodák z Českého Těšína Dr. Shmuel Tomas Huppert. Narodil se roku 1936, za války byl s matkou Hermínou vězněn v Bergen-Belsenu a po válce emigroval do Palestiny za otcem. Ve Svaté zemi vystudoval hebrejštinu a anglickou literaturu na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě, poté působil jako ředitel literárního programu izraelského rozhlasu Kol Jisrael. Napsal celou řadu povídek, které vycházely v literárních přílohách izraelských novin, rozhlasových her a knih pro děti a mládež. Jeho poslední kniha s názvem *Habe ich Anne Frank gesehen?* vyšla v roce 1999 v nakladatelství Bleicher.

*Michal Salomonovič*, Ostrava

**ŽNO BRATISLAVA**

Srdečně blahoželáme našim jubilantům, kteří v **marci** oslaví: paní Eva Belanová, nar. 13.3. – 84 roků; paní Flóra Bieliková, nar. 9.3. – 89 roků; paní Alžběta Dolanská, nar. 19.3. – 88 roků; pán Fridrich Feldmar, nar. 25.3. – 75 roků; paní Blanka Freyová, nar. 1.3. – 93 roků; paní Zuzana Herzková, nar. 17.3. – 80 roků; paní Ružena Holanová, nar. 9.3. – 88 roků; paní Terézia Chorvátová, nar. 19.3. – 85 roků; pán Jozef Klein, nar. 18.3. – 65 roků; pán Juraj Kukura, nar. 18.3. – 60 roků; pán Jozef Lederer, nar. 29.3. – 84 roků; paní RNDr. Anna Majerová, nar. 3.3. – 80 roků; pán RNDr. Jozef Pevný, nar. 21.3. – 72 roků; pán Ing. Tomáš Redlich, nar. 25.3. – 72 roků; pán Ondrej Reichard, nar. 22.3. – 88 roků; paní Edita Selská, nar. 30.3. – 88 roků; paní Lucia Siváková, nar. 22.3. – 79 roků; paní Pavla Edit Steinerová, nar. 19.3. – 80 roků; paní Alžběta Steinitzová, nar. 14.3. – 78 roků; paní Herta Tkadlečková, nar. 9.3. – 76 roků; pán Valerian Trabalka, nar. 9.3. – 65 roků; pán Karol Tyroler, nar. 11.3. – 79 roků; pán PhDr. Juraj Vereš, nar. 24.3. – 75 roků a paní Renáta Veslárová, nar. 27.3. – 74 roků. *Ad mea veesrim šana!*

So zármutkom oznamujeme, že naše rady opustili paní Alena Schultzová, vo věku 82 roků, paní Henrieta Dvorinová, vo věku 95 roků a paní Erna Neubrunnová, vo věku 99 roků.

**ŽO BRNO**

V **únoru** oslavili narozeniny títo členové obce: paní Hana Fischerová, nar. 17.2. – 59 let; pan Richard Klauda, nar. 22.2. – 72 let; paní Janet Batševa Kollerová, nar. 23.2. – 36 let; pan Juraj Neufeld nar. 1.2. – 71 let; pan Alois Plaček, nar. 18.2. – 70 let a paní Milada Winklerová, nar. 1.2. – 58 let. *Ad mea veesrim šana!* (Redakce se oslavencům omlouvá za zpoždění, s nímž jsou výročí uveřejněna.)

V **březnu** oslavují: paní Dagmar Borkovcová, nar. 30.3. – 51 let; paní Anna Filuková, nar. 21.3. – 22 let; paní Taťána Filuková, nar. 13.3. – 61 let; paní Ella Franklová, nar. 13.3. – 85 let; paní Katarína Grünsteinová, nar. 15.3. – 85 let; pan Jiří Kohn, nar. 31.3. – 59 let; pan Karel Lenda, nar. 25.3. – 59 let; pan Petr Mayer, nar. 31.3. – 60 let; paní Jana Nejezchlebová, nar. 12.3. – 60 let; paní Anna Oharková, nar. 20.3. – 86 let; pan Josef Sinajský, nar. 18.3. – 56 let; paní Anežka Sofferová, nar. 15.3. – 84 let; pan Tomáš Tieber, nar. 22.3. – 65 let a paní Otilie Weidhaasová, nar. 6.3. – 92 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO DĚČÍN**

V prvním čtvrtletí roku 2007 oslavili svá jubilea títo členové naší obce:

**Leden:** paní Libuše Šancová, nar. 6.1. – 54 let; paní Pavla Kroupová, nar. 7.1. – 28 let; pan Vasyl Tyrpak, nar. 8.1. – 45 let; pan Martin Nezval, nar. 12.1. – 49 let; pan Petr Pechan, nar. 13.1. – 57 let; paní Milena Paterová, nar. 9.1. – 80 let; paní Jana Polišenská, nar. 19.1. – 24 let; paní Judita Kopřivová, nar. 19.1. – 56 let; pan David Chod, nar.

**ZPRÁVY  
Z OBCÍ**

20.1. – 28 let; pan Jiří Velden, nar. 22.1. – 63 let; paní Kateryna Macheck, nar. 24.1. – 37 let; pan Alexej Kirillov, nar. 24.1. – 17 let a paní Nadá Michálková, nar. 28.1. – 51 let. *Ad mea veesrim šana!*

**Únor:** pan Jan Baše, nar. 2.2. – 28 let; pan Uri Shmueli, nar. 4.2. – 31 let; pan Ing. František Comorek, nar. 10.2. – 48 let; paní Valerie Meiselová, nar. 12.2. – 81 let; paní Michaela Martinková, nar. 12.2. – 27 let; paní Alžběta Lauferová, nar. 19.2. – 85 let; pan Oded Pelzmänn, nar. 19.2. – 61 let; pan RNDr. Vít Šprta, nar. 24.2. – 48 let; pan Mgr. Michal Spevák, nar. 26.2. – 51 let a paní Petra Mohylová, nar. 29.2. – 29 let. *Ad mea veesrim šana!*

**Březen:** paní Ingrid Jozová, nar. 2.3. – 65 let; pan Robert Poskočil, nar. 2.3. – 41 let; paní Helena Medová, nar. 3.3. – 65 let; paní Eva Vopatová, nar. 6.3. – 21 let; pan Vladimír Poskočil, nar. 14.3. – 75 let; paní Ota Vlčková, nar. 14.3. – 54 let; paní Kateřina Mastná, nar. 16.3. – 26 let; paní Helena Mráčková, nar. 20.3. – 33 let; pan Fedor Gál, nar. 20.3. – 62 let; pan Jiří Pavel, nar. 24.3. – 81 let; paní Dáša Zinori, nar. 24.3. – 52 let a pan Milan Walter, nar. 28.3. – 34 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO LIBEREC**

Blahopřejeme našim oslavencům: pan Robert Poláček, nar. 21.3. – 93 let a pan Egon Wiener, nar. 27.3. – 60 let. *Ad mea veesrim!*

**ŽO OLOMOUC**

V **březnu** oslavují narozeniny títo naši členové: Paní Inge Olochová, nar. 25.3. – 71 let; pan ing. Pavel Repper, nar. 28.3. – 75 let; paní Mgr. Olga Poláková, nar. 12.3. – 42 let; paní Ludmila Unzeitigová, nar. 14.3. – 52 let; paní Iveta Forejtová, nar. 8.3. – 34 let; pan ing. Petr Papoušek, nar. 21.3. – 30 let a slečna Jana Štěpánová, nar. 13.3. – 28 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO OSTRAVA**

V **březnu** oslavují narozeniny: Paní Maja Chlopčíková, nar. 9.3. – 72 let; paní Hana Olívková, nar. 19.3. – 68 let; pan Rudolf Voznica, nar. 23.3. – 51 let a pan Ing. Radovan Lasák, nar. 29.3. – 36 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO PLZEŇ**

V měsíci **březnu** oslaví narozeniny: paní Jana Kašáková – 45 let; paní Monika Kovářová – 42 let; paní Arnoštka Reichmannová – 70 let; paní Gertruda Roubíčková – 84 let. *Ad mea veesrim šana!*

Se zármutkem oznamujeme, že nás 8. 2. 2007 o. l. opustil pan František Suňog.

**ŽO PRAHA**

V **březnu** oslavují: pan Hanuš Bischitský, – nar. 1.3. – 86 let; pan Petr Erben, nar. 20.3. – 86 let; paní Magdalena Fodorová, nar. 27.3. – 91 let; paní Ingeborg Gregorová, nar. 3.3. – 80 let; paní Antonie Heřmanová, nar. 19.3. – 91 let; paní Luisa Marianna Jílková, nar. 29.3. – 87 let; paní Veronika Klimánková, nar. 17.3. – 81 let; paní Edita Kmínková, nar. 26.3. – 89 let; pan Miloš Kocman, nar. 17.3. – 85 let; paní Gréta Koutná, nar. 22.3. – 86 let; paní Anna Lorencová, nar. 13.3. – 80 let; pan Hanuš Riesel, nar. 30.3. – 70 let; pan Josef Steiner, nar. 9.3. – 97 let; paní Věra Steinerová, nar. 18.3. – 85 let; paní Hana Šnejdrová, nar. 26.3. – 70 let; paní Eva Vergeneirová, nar. 14.3. – 84 let; paní Marta Josefa Vohryzková, nar. 18.3. – 86 let a pan Vilém Zvillinger, nar. 1.3. – 87 let. *Ad mea veesrim šana!*

Dne 16. února zemřela ve věku 93 let paní prof. Alžběta Bendová.

Dne 19. února zemřela ve věku 52 let paní Jana Borovanová. Pohřeb se konal 23.2. na Novém židovském hřbitově v Praze.

**ŽO PREŠOV**

V měsíci **februáři** oslavili svoje narozeniny títo naši členovia: pán MUDr. Juraj Fabian, nar. 4.2. – 81 roků; paní Heda Šiovičová, nar. 16.2. – 76 roků; pán RNDr. Anatolij Goldenberg, nar. 24.2. – 60 roků. *Ad mea veesrim šana!*

V měsíci **marci** oslaví narozeniny naši členovia: pan PhMr. Roland Fenyves, nar. 10.3. – 90 roků; paní Judita Schwalbová, nar. 22.3. – 71 roků. *Ad mea veesrim šana!*

S hlbokým zármutkom oznamujeme, že dňa 2.2.2007 nás po dlhej a ťažkej chorobe opustila v 83. roku svojho života naša členka paní Anna Lichtigová.

Dňa 8.2. nás náhle opustil náš dlhoročný člen, účastník minjanu vo svojich nedožitých 91 rokoch pán Samuel Eckhaus.

**ŽO TEPLICE**

V **březnu** oslavují narozeniny títo členové naší obce: pan Tomáš Kredl, nar. 11.3. – 25 let; paní Ljuba Římanová, nar. 7.3. – 81 let; paní Drahomíra Kiriláková, nar. 8.3. – 49 let; paní Hedvika Maxová, nar. 20.3. – 66 let a paní Vendulka Látalová, nar. 7.3. – 35 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

**ŽO ÚSTÍ NAD LABEM**

Židovská obec přeje hodně zdraví a osobní pohody k narozeninám paní Evě Klimešové. *Ad mea veesrim šana!*

Oznamujeme, že při dopravní nehodě tragicky zemřela dlouholetá členka ŽO Jiřina Minichová. Rozloučili jsme se s ní 9. 2. 2007.



### POHŘEB V JERUZALÉMĚ

Ilan Chalimi, mladý francouzský Žid, kterého před rokem v únoru unesl a umučil zločinecký muslimský gang na předměstí Paříže, byl pohřben v Jeruzalémě. Vyzvednutí ostatků z hrobu a jejich převezení do Izraele zorganizovala na přání mladíkovy rodiny Židovská agentura a předseda Evropského židovského kongresu Pierre Besnainou. Pohřbu se zúčastnily stovky Izraelců původem z Francie a oficiální představitelé francouzského Židovstva.

### ERNST ZÜNDEL ZA MŘÍŽEMI

Zatímco britský popírač šoa David Irving byl v prosinci 2006 propuštěn po třinácti měsících v rakouském vězení na svobodu a vykázán ze země zpět do Británie (zbytek pětiletého trestu byl změněn na podmínku), pravicový extremističtější Ernst Zündel (67) byl v Německu odsouzen na pět let. Soud ho uznal vinným z léta trvající antisemitské činnosti včetně popírání holocaustu v tisku a prostřednictvím internetu. Zündel dostal nejvyšší trest, jaký příslušný německý zákon dovoluje.

### ARAB MEZI SPRÁVEDLIVÝMI

Uprostřed druhé světové války ukryl Chálid Abd al-Vahab na svém statku v malém tuniském městečku skupinu dvaceti Židů. Zachránil je tak před týráním z rukou nacistů, kteří okupovali zemi. O šedesát let později se tento muž (zemřel roku 1977) stal prvním Arabem nominovaným na ocenění Spravedlivý mezi národy, jež uděluje jeruzalémský památník šoa Jad vašem.

Na cenu jej navrhl Robert Satloff, ředitel washingtonského Institutu pro blízkovýchodní politiku. Satloff se po útocih 11. září 2001 rozhodl pátrat v severní Africe, a tedy i v Tunisku, jež bylo za války jako jediná ze severoafrických zemí pod přímou německou okupací. Platila tu protizidovská nařízení a na 5000 Židů bylo posláno do pracovních táborů. Satloff chtěl zjistit, zda „existovali Arabové, kteří v době holocaustu pomáhali Židům“. Činil tak jednak proto, aby byla uznána statečnost případných zachránců, a jednak chtěl arabskému světu dokázat, že pokud existovali zachránci, existovalo i nebezpečí, před nímž Židy chránili. Výsledky výzkumu shrnul v knize nazvané *Mezi spravedlivými. Ztracené příběhy z holocaustu v arabských zemích*.

### OBNOVENÁ JEŠIVA V LUBLINU

V únoru byla v polském Lublinu, kde žilo před válkou sto tisíc Židů, slavnostně otevřena obnovená ješiva s názvem Ješiva chachmej Lublin. Její historie sahá do roku 1930, kdy její činnost zahájil známý rabín Meir Šapiro; fungovala ovšem jen do německého vpádu do Polska. Nacisté zničili interiér a rozsáhlou knihovnu spálili na náměstí. Po válce budovu využívala lékařská fakulta, roku 2004 se vrátila varšavské židovské obci.

## ZPRÁVY ZE SVĚTA



Marc Chagall, Pohled oknem do zahrady, 1915.

Většina bývalých studentů zahynula během šoa, ti, co přežili, odjeli do Izraele či do Spojených států. Opravená ješiva zahrnuje synagogu, v níž se budou modlit členové zdejší obce a návštěvníci; o tom, jak využít zbytek domu, se zatím spekuluje – možná tu bude centrum obce, možná muzeum chasidismu, možná hotel.

### OSVĚTIM CHÁTRÁ

Jak plyne čas, stává se stále naléhavějším problémem, jak náležitě uchovat zbytky osvětimského táborového komplexu. V prostoru vyhlazovacího tábora Osvětim-Březinka zůstávají části železničních kolejí, baráky, plynové komory a ruiny krematorií, která Němci před příchodem Sovětské armády vyhodili do vzduchu a jejichž trosky se pomalu, ale jistě propadají do země. Všechny budovy jsou ve velmi špatném stavu kvůli nekvalitnímu či netrvanlivému materiálu, z něhož byly postaveny. Oprava krematorií je velmi citlivá záležitost: „Popírači holocaustu by okamžitě mohli prohlásit, oni si to vymysleli a staví to sami,“ říká profesor židovských studií J. Webber, člen Mezinárodního osvětimského výboru. Odborníci však tvrdí, že pokud v Osvětimi nezačnou konzervační a restaurátorské práce, za deset patnáct let už nebude zřetelné, jak tábor vypadal.

### PAMFLET ZA EVROPSKÉ PENÍZE

Evropský židovský kongres kritizoval rasistickou knihu polského poslance Evropského parlamentu Macieje Giertycha (otec polského vicepremiéra a ministra školství) z vládní Ligy polských rodin, jejíž vydání zaplatil Evropský parlament. V Giertychově brožurě s názvem *Válka civilizací v Evropě* například stojí, že „židovská civilizace se liší od jiných svým sklonem hromadit bohatství. To vede k tomu, že se (Židé) stěhují z chudých do bohatých zemí.“ Text už odsoudila Evropská komise a předseda EP Hans-Gert Pöttering nařídil, aby se zjistilo, zda vydání knihy skutečně platil parlament. Giertych splnil podmínku na dotaci tím, že na obal knihy umístil logo EP.

### KRNOVSKÉ TÓRY

Dvě ze šesti Tór používaných v krnovské předválečné synagoze byly nalezeny v jeruzalémské komunitě *Emet ve-emuna*. Na podzim roku 1938 je sem odvezl místopředseda obce Karl Fried, aby je zachránil před nacisty. Loni je objevil jednatel pražské sudetoněmecké kanceláře Peter Barton. Jeho nález potvrdili současní správci budovy, kteří porovnali Tóry s fotografiemi interiéru synagogy ve 30. letech. Je zajímavé, že budovu krnovského templu (a tedy i Tóry) zachránil před totální zkázou během „křišťálové noci“ sudetoněmecký radní Franz Irblich. Navrhl, aby místo synagogy nacisté zapálili obřadní síň židovského hřbitova.

### KNIHA O JMÉNECH

V rámci události Dne památky obětí holocaustu (27. ledna) získal nežidovský autor, Berlínčan Lars Menk, Obermayerovu cenu za příspěvek k německé židovské historii. Došel jí za 800stránkovou publikaci věnovanou etymologii a geografickému původu německých židovských jmen. Zajímavý je způsob, jak po jménech pátral: stal se poštovním doručovatelem, cestoval po celé zemi a přitom sbíral písemný a fotografický materiál. *am*

רוש חודש  
רוש חודש  
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz  
Redakce / administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer @volny.cz  
Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklama: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 3. 2007.

Cena 15 Kč